

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประกอบกิจการบัตรเครดิตหรือธุรกรรมเกี่ยวกับบัตรเครดิตเป็นการเฉพาะรวมทั้งยังไม่มีมาตรการคุ้มครองประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคทำให้เกิดการเอาเปรียบ การหลอกลวง และการฉ้อ โกงมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดการกระทำผิดหรือเกิดปัญหาขึ้นต้องปรับใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาแล้วแต่กรณี ทำให้ไม่สามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิด และไม่สามารถคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคได้ในหลายกรณีเป็นเหตุให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม และอาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลการประกอบกิจการบัตรเครดิต เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการประกอบกิจการของผู้ประกอบการร้านค้าและผู้เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษามาตรการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกรรมบัตรเครดิตการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและควบคุมการใช้บัตรเครดิต ดังนี้

1. การควบคุมการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตตามกฎหมายแพ่ง

การแสดงเจตนาของบุคคล ในทางแพ่งเมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาถูกต้องตรงกัน คือมีคำเสนอ คำสนองตรงกันสัญญาจึงเกิด เมื่อเกิดสัญญาคู่สัญญาก็ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาและเป็นไปตามกฎหมายที่มีใช้บังคับในเรื่องนั้นๆ ด้วย กฎหมายแพ่งจึงเป็นการระวางการรักษาผลประโยชน์ของบุคคลและไม่ต้องการให้มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การใช้บัตรเครดิตก็ต้องใช้ภายในขอบเขตของสัญญาที่มีต่อกัน ซึ่งตามสัญญานี้เป็นความไว้วางใจที่คู่สัญญามีให้ต่อกัน เมื่อฝ่ายใดไม่ซื่อสัตย์ กฎหมายก็ปรับให้เป็นผู้เสียประโยชน์ไปและเมื่อมีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจะถือว่า เป็นการใช้สิทธิโดยไม่ชอบซึ่งกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นแล้ว (จนิษฐ คันธสมบุญ, 2533, หน้า 18-19)

ดังนั้น ในธุรกิจบัตรเครดิตจึงมีสัญญากันขึ้น โดยในการทำสัญญาไม่ว่าจะเป็นผู้ออกบัตร กับผู้รับบัตรหรือผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร ถือได้ว่า มีการทำสัญญากันด้วยเจตนาที่ตรงกัน แม้ว่า เจื่อนใจในสัญญาจะมีการเอาเปรียบซึ่งกันและกันก็ตาม ก็ต้องถือว่าคำเสนอคำสนองตรงกัน สัญญาที่เกิดขึ้นนั้น เป็นสัญญาที่เกิดจากผู้ออกบัตรจัดพิมพ์เป็นสัญญาเรียบร้อยแล้ว เพียงแต่ให้ ผู้ถือบัตรหรือผู้รับบัตรลงนามในสัญญาเท่านั้น ซึ่งสัญญานี้มักเป็นที่นิยมใช้กันกับสัญญาประเภท ที่จะต้องทำสัญญากับคู่สัญญาที่มีจำนวนมากๆ โดยไม่ต้องมาเสียเวลาต่อรองกัน ผู้เข้าทำสัญญาต้อง ยอมรับเงื่อนไขในสัญญาที่จัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วที่เรียกว่า สัญญาสำเร็จรูป

1.1 สัญญาสำเร็จรูป (Standard Contract)

สัญญาบัตรเครดิตไม่ว่าจะเป็นสัญญาที่ผู้ออกบัตรทำกับร้านค้าผู้รับบัตรหรือทำกับ ผู้ถือบัตร เป็นสัญญาที่ผู้ออกบัตรเป็นคนจัดทำและร่างไว้เรียบร้อยแล้ว เมื่อมีการทำสัญญากันขึ้น ผู้ออกบัตรจะนำสัญญาที่ร่างไว้และจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วนำออกมาให้คู่สัญญาลงนาม ซึ่งส่วนใหญ่ แล้วคู่สัญญาไม่ว่าจะเป็นผู้ถือบัตรหรือร้านค้ามักจะไม่ได้อ่าน เมื่อผู้ออกบัตรนำมาให้ลงนามก็จะ ลงนามและถือว่า สัญญาที่ได้ทำขึ้นด้วยความเต็มใจ แม้ว่าก่อนที่ทำสัญญาแบบนี้เป็นที่นิยมใช้กัน ในธุรกิจโดยทั่วไป เช่น สัญญาประกันภัย สัญญากู้เงินที่ทำกับทางสถาบันการเงิน สัญญาสำเร็จรูป คือสัญญาที่พิมพ์ข้อความส่วนใหญ่ไว้เรียบร้อยแล้ว โดยมีเนื้อความส่วนใหญ่เหมือนกันหมด ซึ่ง มิได้มีการเจรจาหรือต่อรองกันระหว่างคู่สัญญา คู่สัญญาเพียงแค่เพิ่มรายละเอียดเล็กน้อยในการทำ สัญญาแต่ละครั้งก็ทำให้สัญญาดังกล่าวมีผลสมบูรณ์ เหตุผลที่นิยมใช้สัญญาสำเร็จรูปนั้นมีอยู่ 3 ประการคือ

1.1.1 ประหยัดเวลาในการร่างสัญญา (To Save Time)

1.1.2 เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดภัยพิบัติความรับผิดชอบของสัญญา (A Device Allocating Risk)

1.1.3 เพื่อให้ผู้ประกอบการนั้นๆ สามารถกำหนดค่าบริการได้ล่วงหน้า โดยพิจารณา จากบริการที่เสนอให้ลูกค้าและความรับผิดชอบที่ผูกพันต่อลูกค้าและความรับผิดชอบที่ผูกพัน ต่อลูกค้าตามที่กำหนดไว้ในสัญญาสำเร็จรูป เช่น ในสัญญาขนส่งทางทะเลหากตามสัญญา มีข้อจำกัดหรือยกเว้นความผิดไว้หลายประการ ค่าระวางขนส่ง (Freight) อาจจะต่ำกว่าอัตราปกติ ในท้องตลาด หรือหากผู้ขายส่งยอมรับผิดเต็มตามราคา สิ่งของที่บรรทุก อัตราค่าระวางขนส่ง อาจจะสูงกว่าในท้องตลาด (Market Rate) สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ลูกค้าที่ใช้บริการ ตัดสินใจล่วงหน้า จะใช้บริการของบุคคลใด

1.2 ลักษณะของสัญญาสำเร็จรูป

1.2.1 ลักษณะของสัญญาสำเร็จรูป มีดังนี้

1) ปกป้องผลประโยชน์ของฝ่ายผู้ทำสัญญา เช่น สัญญาบัตรเครดิตระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร จะมีลักษณะเป็นการปลุกภาวะความรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่ผู้ถือบัตรอย่างไม่จำกัดจำนวน แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดความรับผิดชอบของผู้ออกบัตรเอง เช่น ในสัญญาบัตรเครดิต กำหนดว่า ผู้ขอให้ออกบัตรเครดิตมีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง เก็บรักษาบัตรเครดิตไว้มิให้สูญหายหรือตกไปอยู่ในมือของผู้อื่น ถ้าหากเกิดการสูญหายขึ้นจะต้องรับแจ้งให้บริษัทบัตรเครดิตทราบโดยเร็วที่สุด เพื่อบริษัทบัตรเครดิตจะได้ยกเลิกบัตรเครดิตฉบับเดิม แต่ผู้ขอให้ออกบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบชดเชยเงินที่ธนาคารจ่ายไปตามการเรียกเก็บ จนกว่าธนาคารจะได้แจ้งบัตรเครดิตฉบับที่สูญหายไปผู้ตกลงรับบัตรเครดิตทราบทั่วกัน เป็นต้น

2) ผู้เข้าผู้ถือบัตรทำสัญญาไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ขอทำสัญญา

3) ข้อกำหนดในสัญญาประเภทนี้มักไม่ชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากภาษาที่ใช้มักเป็นภาษากฎหมายที่ต้องการพิจารณาเป็นพิเศษ ในการตีความสัญญา

1.2.2 จากสัญญาบัตรเครดิตที่เป็นสัญญาสำเร็จรูปนี้เองก่อให้เกิดความเสียเปรียบเป็นอันมากแก่ผู้ขอเข้าทำสัญญา ทำให้เกิดความสงสัยว่า เหตุใดเมื่อผู้เข้าทำสัญญาทราบดีว่าผู้ออกบัตรอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบแล้ว ผู้ขอเข้าทำสัญญายังยอมตนเข้าทำสัญญาอีก ในเรื่องที่จะต้องนำหลักฐานทั่วไปในการทำสัญญาคือ หลักเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญามาเป็นข้อพิจารณา (Freedom of Contract) สัญญาสำเร็จรูปเป็นที่นิยมแพร่หลายในยุคที่นักกฎหมายนิยมปรัชญากฎหมายในเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา กล่าวคือ เป็นเสรีภาพในความหมายที่ว่า

1) ไม่มีใครจะผูกพันเข้าทำสัญญาถ้าเขาไม่เลือกที่จะเข้าทำสัญญานั้น

2) ในสังคมที่มีการแข่งขันทุกๆ คนมีสิทธิเลือกบุคคลที่เขาจะทำสัญญาด้วย

3) บุคคลสามารถทำสัญญาประเภทใดก็ได้โดยมีข้อความที่เขาเลือก

ดังนั้น หลักในเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาจึงมีหลักว่า “บุคคลทุกคนมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการสามารถเปลี่ยนแปลงสิทธิของตนที่ต้องการได้ (Principle of Freedom of Contract) หลักนี้เป็นหลักของการทำสัญญาที่นานาประเทศยอมรับและบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยสัญญา ซึ่งกฎหมายของไทยก็ได้ยอมรับไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องของนิติกรรมว่า ถ้าไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 150) ก็สามารทำได้ แต่ถึงแม้เป็นการกระทำที่แตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ถ้าไม่ใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับ

ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้วละก็ไม่เป็นโมฆะ (มาตรา 151) ประเทศไทย ถือหลักว่า บุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญาต่อ ผลผูกพันกันได้ตามความสมัครใจ จะได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไรหากไม่ขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้วกฎหมายไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ดังนั้น เมื่อการทำสัญญาโดยคู่สัญญาตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ก็เท่ากับว่าสัญญานั้น ยุติธรรมแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมากล่าวอ้างในภายหลังไม่ได้ว่า ตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้ เพราะไม่ได้มีผู้ใดบังคับให้ทำสัญญา อย่างไรก็ตามหลักการนี้จะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความทัดเทียมกันทุกประการไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา อำนาจในการต่อรอง และอื่นๆ ดังนั้นเสรีภาพในการทำสัญญาที่แท้จริงไม่สามารถจะมีได้ ถ้าคู่สัญญามีได้มีความเท่าเทียมกันทั้งในสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ

ในประเทศอังกฤษนั้น ศาลอังกฤษเห็นว่า หากปล่อยให้คู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองสูงกว่า แสวงหาประโยชน์อันไม่เป็นธรรมจากข้อยกเว้นและจำกัดความรับผิด (Exemption Clauses) จะทำให้คู่สัญญาที่มี อำนาจต่อรองน้อยกว่าได้รับความเสียหายศาลอังกฤษจึงได้สร้างมาตรการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อใช้จำกัดขอบเขตของการแสวงหาประโยชน์ดังกล่าว โดยอาศัยหลักกฎหมาย หลักการตีความ และเครื่องมือที่จะเปิดช่องให้ศาลหรือรับเข้าแทรกแซงได้ ในปี ค.ศ.1977 รัฐสภาอังกฤษจึงได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งเรียกว่า เดอะ อันแฟร์ คอนแทรค เทิร์ม แอคท์ 1997 (The Unfair Contract Terms Act 1997) เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อยกเว้นและจำกัดความรับผิดโดยไม่เป็นธรรม สาระสำคัญของบัตรเครดิตที่มีการคิดค้นขึ้นมา ก็เพื่อความสะดวกกับผู้ซื้อ (ผู้ถือบัตร) ที่จะซื้อสินค้าโดยไม่ต้องพกเงินสดติดตัวไปจำนวนมาก ดังนั้นสัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตร ก็คือสัญญาซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 453 นั่นเอง เพียงแต่ว่าผู้ถือบัตรได้รับสินค้าไปก่อนแล้วชำระเงินในภายหลัง หรือจะเรียกว่าสัญญาบัตรเครดิต เป็นสัญญาซื้อขายเงินเชื่อก็ได้

อย่างไรก็ตามสัญญาบัตรเครดิตมิได้มีเฉพาะระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตรเท่านั้น สัญญาบัตรเครดิตเป็นสัญญาที่มีผู้เกี่ยวข้องด้วยกัน 3 ฝ่าย คือผู้ถือบัตร ผู้รับบัตร และผู้ออกบัตร (นิตยา ชินวงศ์, 2530, หน้า 35-46)

1.3 สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร

ผู้ออกบัตรจะมีสัญญากับผู้ถือบัตร เมื่อผู้ถือบัตรเครดิตที่ผู้ออกบัตรออกให้ไปซื้อสินค้ากับร้านค้าหรือสถานบริการที่ผู้ออกบัตรกำหนดให้ ผู้ถือบัตรยังไม่ต้องชำระเงินให้กับร้านค้า แต่ผู้ออกบัตรจะเป็นผู้ชำระให้กับร้านค้าแทนไปก่อน จากนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้ออกบัตรจะเรียกเก็บเงินค่าสินค้ากับผู้ถือบัตรในภายหลัง โดยผู้ถือบัตรจะต้องชำระภายในเวลาที่ผู้ออกบัตร

กำหนด และหากไม่ชำระหรือชำระล่าช้า ผู้ออกบัตรมีสิทธิเรียกให้ผู้ถือบัตรจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่ผู้ออกบัตรกำหนดไว้ รวมทั้งต้องชำระค่าปรับในกรณีที่มีการชำระค่าสินค้าล่าช้าด้วย และผู้ถือบัตรยังต้องชำระค่าธรรมเนียมการใช้บัตรให้กับผู้ออกบัตรเป็นรายปีอีกด้วย ผู้ออกบัตรที่เป็นสถาบันการเงินและบริษัทผู้ออกบัตรแต่ละรายคิด ดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ ไม่เท่ากัน ซึ่งทุกรายจะคิดดอกเบี้ยเกินกว่าที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปัญหาจึงมีว่า การมีผู้ถือบัตรชำระสินค้าให้กับผู้ถือบัตรไปก่อนแล้วมาเรียกเก็บเงินกับผู้ถือบัตรในภายหลังนั้น เป็นการกู้ยืมหรือไม่ (จิตติ ดิงศกัทธิ์, 2523, หน้า 62-63)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 650 บัญญัติว่า “อันยืมใช้สิ่งเปลืองนั้น คือสัญญาซึ่งผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้น เป็นปริมาณมีกำหนดให้ไปแก่ผู้ยืม และผู้ยืมตกลงว่า จะคืนทรัพย์สินเป็นประเภทชนิดและปริมาณเช่นเดียวกันให้แทนทรัพย์สินซึ่งให้ยืมนั้น สัญญานี้ย่อมบริบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ยืม” คำว่า ยืมใช้สิ่งเปลืองตามมาตรา 650 หมายถึง การกู้ยืมเงิน ดังนั้นในกรณีสัญญาบัตรเครดิตนั้นเป็นการออกเงินตรงไปให้กับร้านค้าซึ่งเป็นการชำระแทนผู้ถือบัตรก่อน ผู้ออกบัตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อไม่ใช่ การกู้ยืม ดังนั้น ถ้าผู้ถือบัตรไม่ยอมชำระราคาสินค้าหรือชำระล่าช้ากว่ากำหนด ก็ถือว่า ผู้ถือบัตร ค้างชำระราคาสินค้า ในกรณีเช่นนี้ผู้ออกบัตรจะมีสัญญากับผู้ถือบัตรให้ผู้ออกบัตรมีสิทธิเรียกค่าธรรมเนียมผิดนัดอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน หรือร้อยละ 24 ต่อปี ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 224 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

เพราะเหตุที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยกู้ยืมแต่เป็นค่าธรรมเนียมผิดนัด จึงสามารถเรียกได้เกินกว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อไป โดยไม่มีเพดาน เป็นค่าธรรมเนียมหรือเบี้ยปรับที่กฎหมายให้เรียกได้เพราะถือว่าหนี้เงินนั้นถ้าไม่ได้ชำระกันภายในกำหนดเวลา ถือว่า เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายแล้ว และเบี้ยปรับนี้หากศาลเห็นว่า สูงเกินศาลมีอำนาจลดลงได้ ดังนั้น การเรียกเบี้ยปรับที่มีอัตราสูงกว่าดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินกำหนดตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ผู้ออกบัตรก็ยอมทำได้เพราะเบี้ยปรับที่เรียกไม่ใช่ดอกเบี้ยเงินกู้ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 654 บัญญัติไว้ว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี” ดังนั้น จึงไม่ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เพราะมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ (อุกฤษ มงคลนาวิน, 2519, หน้า 4)

นอกจากไม่เป็นสัญญากู้ยืมแล้ว จะเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัดหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้ถือบัตรได้รับบัตรเครดิตและทำสัญญาบัตรเครดิตแล้ว ในกรณีที่ผู้ถือบัตรเป็นธนาคารพาณิชย์

จะให้ผู้ถือบัตรเปิดบัญชีกระแสรายวัน ทั้งนี้โดยวัตถุประสงค์ว่า เมื่อผู้ออกบัตรเรียกให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ภายในกำหนดแล้ว ผู้ถือบัตรไม่ชำระหนี้ให้กับผู้ออกบัตร ธนาคารผู้ออกบัตรจะทำการหักทอนบัญชีให้ผู้ถือบัตรเป็นลูกหนี้ธนาคารทันที หรือถ้าหากผู้ถือบัตรมีการนำเงินเข้าบัญชีเพื่อประสงค์ในการชำระหนี้ หรือวัตถุประสงค์อย่างอื่นและเมื่อมีการหักทอนบัญชีแล้วมีเงินคงเหลือ ธนาคารผู้ออกบัตรก็จะเป็นลูกหนี้ ดังนั้น การที่ผู้ถือบัตรเปิดบัญชีกระแสรายวันไว้กับธนาคารผู้ออกบัตร และได้ทำการเดินสะพัดทางบัญชีโดยนำเงินเข้าฝากและผู้ถือบัตรเองหรือให้ธนาคารผู้ออกบัตรถอนเงินไปชำระหนี้บัตรเครดิต หรือธนาคารผู้ออกบัตร จดแจ้งว่าผู้ถือบัตรเป็นลูกหนี้ธนาคารจากมูลหนี้การใช้บัตรเครดิต ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของบัญชีเดินสะพัด ไม่ใช่การกู้ยืม นอกจากนี้ธนาคารผู้ออกบัตรมักจะมีการทำสัญญากับผู้ถือบัตรว่า ถ้าผู้ถือบัตรเบิกเงินหรือชำระค่าสินค้าหรือบริการเกินจำนวนเงินที่ฝากไป ผู้ถือบัตรจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่ธนาคารในอัตราสูงสุดที่ธนาคารอาจเรียกเก็บจากผู้ถือบัตรได้ นอกจากนี้ทางธนาคารยังกำหนดเงื่อนไขอีกว่ายอมให้ธนาคารคิดดอกเบี้ยทบต้นได้ และถือว่าบัญชีดังกล่าวเป็นบัญชีเดินสะพัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 856

บางธนาคารผู้ออกบัตรจะอนุมัติวงเงินสินเชื่อให้กับผู้ถือบัตรที่เปิดกระแสรายวันไว้จำนวนหนึ่ง โดยมีข้อตกลงว่า ให้ผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรเครดิตเบิกเงินกับธนาคาร ใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าและบริการ และเมื่อธนาคารร้านค้าหรือสถานบริการเรียกเก็บเงินจากธนาคารผู้ออกบัตรแล้ว ให้ถือว่าเงินที่ถูกเรียกเก็บไปนั้น เป็นการเบิกเงินเกินบัญชีซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัด อย่างไรก็ตามมีข้อแตกต่างบ้างในกรณีที่ผู้ออกบัตรเป็นบริษัทจำกัดที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ผู้ออกบัตรประเภทนี้จะไม่ให้ผู้ถือบัตรเปิดบัญชีกับบริษัทผู้ออกบัตร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ออกบัตรมิได้เป็นผู้ประกอบกิจการธนาคารตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฉบับที่ 2 พ.ศ.2522 มาตรา 4 และ 8 จึงไม่มีอำนาจรับฝากเงินจากผู้อื่น อันอาจจะเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้

สัญญาบัญชีเดินสะพัด ตามมาตรา 856 บัญญัติว่า “อันว่า สัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่า สืบแต่นั้นไปหรือในช่วงเวลากำหนดอันใดอันหนึ่ง ให้ตัดทอนบัญชีหนึ่งทั้งหมด หรือแต่บางส่วนอันเกิดขึ้นแต่กิจการในระหว่างเขาทั้งสองนั้นหักลบกันและคงชำระแต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือโดยสุภาพ” สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นเรื่องระหว่างคนสองคนเท่านั้น ซึ่งหมายถึงบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เช่น ระหว่างธนาคารผู้ออกบัตร ซึ่งเป็นนิติบุคคลฝ่ายหนึ่งกับผู้ถือบัตรซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา และกฎหมายก็ไม่เปิดโอกาสให้มีคู่สัญญามากกว่า 2 ฝ่าย หรือสองคน สัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง แยกจากนิติกรรมเดิม (สัญญาบัตรเครดิต) หมายความว่าก่อนที่จะเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัดได้นั้นจะต้องมีนิติกรรมอย่าง

อื่นเกิดขึ้นก่อน ในที่นี้ก็คือสัญญาบัตรเครดิต กล่าวคือต้องมีนิติกรรมที่ก่อให้เกิดหนี้ที่จะนำมาหักทอนบัญชีกันก่อน เมื่อนำหนี้ที่เกิดมาหักทอนบัญชีกันแล้ว จึงเกิดเป็นบัญชีเดินสะพัด เช่น คู่สัญญาตกลงกันให้ฝ่ายหนึ่งออกค่าใช้จ่าย เมื่อจับปลาได้ก็จะส่งมาให้ขายหักค่าขาย เหลือเท่าใดจดบัญชีแล้วหักกันเป็นคราวๆ เข้าลักษณะสัญญาบัญชีเดินสะพัด แต่ไม่เข้าลักษณะกู้ยืมเงินเพราะเงินที่จ่ายไปเป็นค่าจ้างเบี่ยเลี้ยง ลูกเรือ ค่าน้ำมัน เป็นเงินทตรงไม่ใช่ยืมเป็นหนี้การค้า ค่าขายปลาถือเป็นหนี้ในการค้า การที่ผู้ออกบัตรดำเนินการให้ผู้ถือบัตรเปิดบัญชีกระแสรายวันกับธนาคารคงเป็นเพราะเหตุที่หนี้ตามบัญชีเดินสะพัดนั้น ธนาคารสามารถคิดดอกเบี้ยทบต้นเป็นรายเดือนได้ อายุความตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดมีกำหนด 10 ปี อายุความบัตรเครดิต

1.4 สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้า

สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้ามีส่วนคล้ายกับสัญญาค้ำประกัน กล่าวคือ การที่ผู้ออกบัตรสัญญากับร้านค้าว่า หากผู้ถือบัตรเครดิตที่ผู้ออกบัตรออกให้นำมาชำระราคาสินค้าให้ร้านค้าหรือสถานบริการผู้รับบัตรดังกล่าวไว้เป็นการชำระราคา โดยผู้ออกบัตรจะเป็นผู้ชำระราคาแทนผู้ถือบัตร ไปก่อน และผู้ออกบัตรเรียกเก็บเงินค่าสินค้าหรือบริการจากผู้ถือบัตรในภายหลัง เมื่อพิจารณาจากมาตรา 680 ที่บัญญัติว่า

อันว่าค้ำประกันนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ค้ำประกัน ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่ง เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระราคานั้น อนึ่ง สัญญาค้ำประกันนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อ ผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่า จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

การที่ธนาคารหรือบริษัท ผู้ออกบัตรมีสัญญากับร้านค้าว่า เมื่อผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตชำระราคาแล้วผู้ออกบัตรจะตรงจ่ายเงินแทนผู้ถือบัตรไปก่อนไม่ได้เป็นการชำระหนี้ให้กับผู้ถือบัตร การไม่ชำระหนี้ ค่าสินค้าหรือบริการ ผู้ออกบัตรยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าผู้ถือบัตรจะชำระหรือไม่ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่ในเรื่องการค้ำประกันนั้น เป็นการชำระหนี้ที่ลูกหนี้ไม่ชำระเงินแล้ว

นอกจากนี้สัญญาค้ำประกันนั้น ต้องทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง และลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ แต่สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตรนั้นเมื่อผู้ออกบัตรชำระหนี้แทนผู้ถือบัตรไปก่อนแล้ว ผู้ออกบัตรยังมีสัญญาหักค่าธรรมเนียมส่วนลด (Discount) ในอัตราส่วนที่กำหนดจากจำนวนเงินที่ต้องชำระให้กับร้านค้าด้วย และสัญญาดังกล่าวก็ไม่มีข้อความใดที่ตกลงกันว่า ถ้าผู้ถือบัตรไม่ชำระสินค้าและบริการแล้ว ผู้ออกบัตรจะชำระราคาให้ซึ่งร้านค้าสามารถเรียกให้ผู้ถือบัตรชำระราคาได้ หากผู้ออกบัตรไม่ชำระราคาแทนผู้ถือบัตร สัญญา

ระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตรจึงไม่ใช่สัญญาค้ำประกัน ดังนั้นสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตรจึงเป็นข้อตกลงที่ให้ผู้กลางภายนอกเป็นผู้ชำระหนี้ตามความหมายในมาตรา 314 ที่บัญญัติว่า “อันการชำระหนี้นั้น ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ผู้กลางภายนอกชำระ หรือจะขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในการชำระหนี้ จะเข้าชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้หาได้ไม่” การออกเงินทดรองจ่ายชำระหนี้ของผู้ออกบัตรให้กับผู้ถือบัตร จึงไม่เป็นการชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ ทั้งนี้เพราะต่างก็มีสัญญาต่อกันที่จะให้ชำระหนี้แทน

1.5 สัญญาระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้า

ในธุรกรรมบัตรเครดิตจะไม่มีสัญญาโดยตรงระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้า ทั้งผู้ถือบัตรและร้านค้าที่รับบัตรจะมีสัญญาโดยตรงกับผู้ออกบัตร ดังนั้นสัญญาที่เกิดขึ้น จึงเป็นสัญญาที่ผู้ออกบัตรให้ผู้ถือบัตรเครดิตที่ออกให้ใช้ชำระราคากับร้านค้าหรือสถานบริการและเป็นสัญญาที่ผู้ออกบัตรตกลงให้ร้านค้าผู้รับบัตร รับบัตรจากผู้ถือบัตรเป็นการชำระราคา ดังนั้นเมื่อผู้ถือบัตรยื่นบัตรเครดิตเพื่อชำระราคากับร้านค้า ร้านค้าก็จะรับบัตรจากผู้ถือบัตรตามเงื่อนไขที่ผู้ออกบัตรกำหนดแล้วส่งมอบสินค้า ถือว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าเป็นสัญญาซื้อขายตามมาตรา 453 ที่ว่า “อันว่าซื้อขายนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่นอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ซื้อและผู้ซื้อตกลงว่า จะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ขาย”

การที่ร้านค้าผู้รับบัตรส่งมอบสินค้าและผู้ถือบัตรได้ส่งมอบบัตรเครดิตเพื่อชำระราคา และแม้ว่าในขณะที่นั้นผู้ซื้อจะไม่ได้ชำระราคา แต่การที่ผู้ออกบัตรมีข้อตกลงกับร้านค้าผู้รับบัตรว่าผู้ออกบัตรจะชำระราคาแทนผู้ถือบัตร ก็ถือว่าเป็นการตกลงจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขายแล้วมีปัญหาว่า ถ้าร้านค้าเรียกเก็บเงินกับผู้ถือบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรไม่ยอมชำระราคาให้ตามที่ตกลงซึ่งอาจมีเหตุผลว่า ร้านค้ารับบัตรเครดิตปลอมหรือผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตจนเกินวงเงินที่ผู้ออกบัตรให้กับผู้ถือบัตรแล้ว ผู้รับบัตรจะดำเนินการอย่างไร ในเมื่อผู้รับบัตรได้โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้กับผู้ถือบัตรไปแล้ว แม้ผู้ออกบัตรจะมีสัญญากับผู้รับบัตรว่า จะชำระสินค้าแทนผู้ถือบัตรก่อนแล้วไม่ชำระก็ตาม ผู้รับบัตรก็คงไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ถือบัตรชำระราคาหรือชดเชยค่าเสียหายได้ ทั้งนี้เพราะสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตรไม่ใช่สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกมาตรา 374 ที่บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไซ้ท่านว่า บุคคลภายนอกมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้ ในกรณีดังกล่าวในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น” เพราะการที่จะเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกได้นั้น

บุคคลภายนอกจะต้องไม่มีสัญญากับผู้สัญญาเลย เป็นเรื่องของการใช้ประโยชน์จากสัญญา โดยหลักแล้ว วัตถุประสงค์ระหว่างคู่สัญญาและวัตถุประสงค์ที่บุคคลภายนอกได้รับนั้นเป็นอย่างเดียวกัน แต่ในเรื่องของ ธุรกรรมบัตรเครดิต วัตถุประสงค์ไม่ใช่ออย่างเดียวกันคือ ตัวสินค้า และเงินค่าสินค้า และทุกฝ่ายต่างมีสัญญาต่อกันโดยตรง เมื่อร้านค้าผู้รับบัตรไม่สามารถฟ้องเรียกค่าสินค้าและค่าเสียหายได้ ก็คงจะต้องมาฟ้องเรียกให้ผู้ถือบัตรชำระราคาทดแทนตามสัญญาซื้อขาย (สุรเชษฐ ชีรวินิจ, 2544, หน้า 35-41)

2. การควบคุมการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตตามกฎหมายอื่น

มาตรการบังคับใช้กฎหมาย ธุรกรรมทางการเงินบัตรเครดิต ซึ่งถือเป็นกฎหมายพิเศษ เฉพาะเจาะจง มีดังต่อไปนี้คือ

2.1 ร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ....

จากความเจริญเติบโตทางระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศไทยทำให้รูปแบบการใช้จ่ายใช้สอยของประชาชนเริ่มมีความเปลี่ยนแปลง จากการใช้ระบบเงินสดมาเป็นบัตรเครดิต เพื่อสามารถซื้อของกับร้านที่รับบัตรเครดิตได้ตามจำนวนวงเงินที่กำหนดไว้ในบัตร ทำให้มีการแข่งขันทางด้านการตลาดที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการลดวงเงินในการเข้าเป็นสมาชิกให้น้อยลง ส่งผลให้เกิดอาชญากรรมบัตรเครดิตในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น ก่อให้เกิดผลเสียหายให้กับทั้งธนาคารหรือบริษัทผู้ออกบัตร ร้านค้าผู้รับบัตร ประชาชนผู้ถือบัตร รวมถึงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม บัตรเครดิตก็กระทำได้อย่างยากยิ่ง เพราะเหตุว่า กฎหมายของไทยยังล้าสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่จะบังคับใช้กับกรณีบัตรเครดิตโดยตรงเลย

2.1.1 ความจำเป็นที่ต้องมีพระราชบัญญัติบัตรเครดิต

1) ความจำเป็นในการป้องกันอาชญากรรมบัตรเครดิต จากการศึกษาพบว่า อาชญากรรมบัตรเครดิตมีการเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเป็นอย่างมากด้วยรูปแบบการประกอบอาชญากรรมที่หลากหลาย ซึ่งการประกอบอาชญากรรมบัตรเครดิตนี้ ผู้เกี่ยวข้องทั้งบัตรเครดิตสามารถเป็นอาชญากรได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชญากรรมของธนาคารผู้ออกบัตรเอง การฉ้อโกงของร้านค้าผู้รับบัตร และการฉ้อโกงของธนาคารผู้ถือบัตร เช่น การขโมยบัตรเครดิต การลักลอบนำบัตรเครดิตของผู้อื่นไปใช้ การปลอมแปลงบัตรเครดิต การใช้เอกสารปลอมในการสมัครเป็น

สมาชิกบัตรเครดิต หรือการใช้บัตรเครดิตเกินวงเงินในจำนวนมากๆ โดยทุจริตหรือการซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ตด้วยบัตรเครดิตปลอม นอกจากนั้นจากการที่ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่จะใช้รองรับปัญหาอาชญากรรมบัตรเครดิตโดยเฉพาะ กฎหมายที่บังคับใช้ยังมีเพียงประมวลกฎหมายอาญา ที่มีการใช้บังคับกันมาแล้วกว่า 45 ปี โดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขเลย ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นประเทศมาเลเซีย ฮังการี สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ต่างมีกฎหมายบัตรเครดิตบังคับใช้แล้วทั้งสิ้น

ผลจากการที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบัตรเครดิตนี้เอง ทำให้ผู้กระทำความผิดในประเศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก๊งปลอมบัตรเครดิตชาวมาเลเซีย จีน ฮังการี ต่างมุ่งหน้าเข้ามากระทำความผิดในประเทศไทย เพราะแก๊งเหล่านี้มองเห็นถึงช่องว่างทางกฎหมายของประเทศไทยที่ไม่มีกฎหมายที่จะมาบังคับใช้กับอาชญากรรมบัตรเครดิตโดยตรง ประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ก็มีความล้าสมัย มีอัตราโทษต่ำ ไม่เป็นที่น่าเกรงกลัวแต่อย่างใด อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะใช้พิสูจน์ความผิดนั้นก็น้อย ยิ่งถ้าพนักงานสอบสวนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เพียงพอก็ยากที่จะพิสูจน์ความผิดของอาชญากรรมประเภทนี้ได้ เมื่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้อย่างเต็มที่ เพราะขาดเครื่องมือทางกฎหมายดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะชาวต่างชาติจะขาดความเชื่อถือในระบบการเงินที่ใช้บัตรเครดิต ทำให้ปริมาณเงินที่ไหลเข้าระบบเศรษฐกิจด้วยวิธีนี้ลดลง จึงอาจส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมได้

2) ความจำเป็นในการคุ้มครองผู้บริโภค จากการที่ปัจจุบันนี้บัตรเครดิตเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการจับจ่ายใช้สอยของประชาชนผู้ถือบัตรเครดิตเป็นอย่างมาก กล่าวคือในด้านของผู้ถือบัตรนั้นนอกจากผู้ถือบัตรจะได้รับประโยชน์จากการซื้อสินค้าได้โดยไม่ต้องใช้เงินสดแล้ว ผู้ถือบัตรยังได้รับความสะดวกด้านความปลอดภัยด้วยการไม่จำเป็นต้องพกเงินสดเป็นจำนวนมากๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหาย หรือโจรกรรม อีกทั้งการถือบัตรเครดิตยังเป็นการแสดงถึงความน่าเชื่อถือทางการเงินของผู้ถืออีกด้วย ในด้านของผู้ออกบัตร ไม่ว่าจะเป็นธนาคารหรือบริษัทที่ออกบัตร ผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างชัดเจนคือ ค่าธรรมเนียมการเป็นผู้ถือบัตรเครดิตที่ผู้ถือบัตรจะต้องชำระเป็นรายปีให้กับผู้ออกบัตร และรายได้เป็นร้อยละ 1.5-3.0 จากค่าธรรมเนียมการรับบัตรของร้านค้า นอกจากนั้นยังมีดอกเบี้ยและค่าปรับที่ผู้ถือบัตรจะต้องชำระเมื่อไม่ชำระเงินภายในเวลา โดยดอกเบี้ยดังกล่าวนี้ผู้ถือบัตรจะคิดดอกเบี้ยในอัตราเท่าไรก็ได้ขึ้นอยู่กับสัญญาที่ผู้ถือบัตรกำหนด อันถือเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ถือบัตรอย่างมาก ในส่วนของร้านค้าผู้รับบัตรผลประโยชน์ที่ร้านค้าจะได้รับคือการขายสินค้าได้เพิ่มขึ้น เพราะผู้ซื้อสินค้าผู้ถือบัตรเครดิตสามารถจะซื้อสินค้าได้และไม่มีเงินสดอยู่ในกระเป๋าเลยก็ตาม ถึงแม้ร้านค้าผู้รับบัตรจะต้องเสีย

ค่าธรรมเนียมการรับบัตรเครดิตให้ผู้ถือบัตรก็ตาม ก็ยังถือว่าคุ้มค่ายิ่ง แต่ถ้าเป็นการขายสินค้า ในราคาสูงๆ ผู้รับบัตรก็เอาเปรียบผู้ถือบัตรด้วยการผลักภาระค่าธรรมเนียมให้ผู้ถือบัตรเป็นผู้จ่าย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตร และร้านค้า ผู้รับบัตร ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตในลักษณะพึ่งพาอาศัยด้วยกันทั้งสิ้น ทำให้ ความจำเป็นและความต้องการในการใช้บัตรเครดิตยังคงมีอยู่และเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ส่งผลให้บริษัท ผู้ออกบัตรกระทำการเพิ่มค่าธรรมเนียม การใช้บัตรรายปี เรียกดอกเบี้ย หรือเรียกเบี้ยปรับในอัตรา สูงๆ ในขณะที่ผู้ถือบัตรไม่สามารถโต้แย้ง หรือเรียกร้องความเป็นธรรมกับใครได้ ทั้งนี้เพราะ ธุร กรรมบัตรเครดิตเป็นเรื่องของภาคเอกชนที่คู่สัญญาทั้งคู่พอใจ สัญญาที่ทำขึ้นจึงเป็นสัญญา มาตรฐานที่ผู้ออกบัตรเครดิตจัดเตรียมไว้ให้ผู้ถือบัตรลงลายมือชื่อในสัญญาโดยไม่สนใจว่า ผู้ถือบัตรจะเห็นด้วยกับสัญญานั้นหรือไม่ ซึ่งการผูกขาดและการเอาเปรียบเกิดขึ้นเพราะ ผู้ถือบัตรไม่มีทางต่อสู้ได้ เนื่องจากอำนาจต่อรองที่ด้อยกว่า โดยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่จะมากำกับ ดูแลในเรื่องนี้แม้จะมีกฎหมายที่พอจะเกี่ยวข้องอยู่บ้างคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 224 และมาตรา 654 ซึ่งได้บัญญัติว่า หนี้เงินให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผินัดในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่ง ต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายก็คงให้คิด ดอกเบี้ยต่อไปตามนั้นแต่ไม่ให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผินัดและสามารถพิสูจน์ ความเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้นได้ ส่วนการคิดดอกเบี้ยตามปกติห้ามไม่ให้คิดดอกเบี้ยเกินกว่า ร้อยละสิบห้าต่อปี แต่บทบัญญัติดังกล่าวดูเหมือนจะเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทผู้ออกบัตรมากกว่า ผู้ถือบัตร

2.1.2 เจตนารมณ์ของร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ....จากการที่ประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับกรณีบัตรเครดิตโดยเฉพาะ ทำให้การใช้บัตรเครดิตในประเทศไทยเกิด ปัญหาต่างๆ มากมายดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ในปี พ.ศ.2537 ประเทศไทยจึงได้ พิจารณา ยกร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ....โดยศึกษาจากกฎหมายบัตรเครดิตของประเทศ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อังกฤษ และสิงคโปร์ ซึ่งมีมาตรการในการยกร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต ดังกล่าว 2 ประเด็นคือ

- 1) มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดโทษกล่าวคือ ได้มีการกำหนด บทลงโทษสำหรับอาชญากรบัตรเครดิตมากกว่าที่เน้นการลงโทษปรับ และกำหนดให้เป็นความผิด อันยอมความไม่ได้
- 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับเจตนาของผู้กระทำความผิดกล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ.... กำหนดหน้าที่ความผิดทางอาญาของบุคคลที่เกี่ยวข้องใน ธุรกิจบัตรเครดิต คือ

2.1) ผู้ออกบัตร ต้องเป็นนิติบุคคลคือธนาคารพาณิชย์ หรือบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้และได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ออกบัตรเครดิต มีหน้าที่ความรับผิดชอบทางแพ่งเกี่ยวกับการชำระเงินหรือจ่ายเงินสำหรับหนี้ที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ถือบัตร ใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าหรือบริการจากร้านค้ารับบัตรเครดิต

2.2) มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร ไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้บัตร โดยหลักสุจริต

2.3) ร้านค้ารับบัตรเครดิตมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบก่อนรับบัตรเครดิตและมีความรับผิดชอบต่อผู้ออกบัตรในการดำเนินธุรกิจการขายสินค้าหรือบริการ

2.4) บุคคลภายนอก กล่าวคือ บุคคลที่ปลอม มิไว้ในครอบครองซึ่งบัตรเครดิตปลอม เครื่องมืออุปกรณ์ ข้อมูล รหัส หมายเลขบัตรเครดิต หรือกระทำการโดยทุจริต ต้องรับผิดชอบทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุนก็ตาม

3) พระราชบัญญัติบัตรเครดิต...เพื่อใคร? จากการที่ประเทศไทยมีปัญหาด้านอาชญากรรมบัตรเครดิต โดยที่รัฐไม่สามารถป้องกันและปราบปรามได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัตรเครดิตออกมาบังคับใช้ดังกล่าวมาแล้ว จนกระทั่งรัฐบาลได้ดำเนินการยกร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ....ซึ่งหากพระราชบัญญัตินี้สามารถผ่านสภาออกมาใช้บังคับได้ ย่อมเป็นการเพิ่มมาตรการในการป้องกันและปราบปรามให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการกับอาชญากรรมบัตรเครดิตได้ในหลายรูปแบบ แทนที่จะจำกัดอยู่เฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถ้าสมัยในการบังคับใช้ต่ออาชญากรรมบัตรเครดิต กล่าวคือหากร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ....สามารถประกาศใช้เป็นกฎหมายได้จะเกิดผลดังนี้

3.1) ผลต่อผู้ถือบัตร

3.1.1) ทำให้ผู้ถือบัตรไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 224 และมาตรา 654 เรื่องดอกเบี้ยและเบี้ยปรับอีกต่อไป กล่าวคือ เพดานของดอกเบี้ยหรือเบี้ยปรับที่ผู้ถือบัตรจะบังคับเอากับผู้ถือบัตรจะอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัตินี้ ทำให้ผู้ถือบัตรไม่ถูกเอาเปรียบมากจนเกินไป

3.1.2) ในกรณีที่ผู้ถือบัตรทำบัตรหายหรือถูกลักเอาไปโดยที่ตนเองไม่รู้ และปรากฏว่ามีผู้นำบัตรไปใช้ซื้อสินค้าเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งในสัญญาบัตรเครดิตจะกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบเท่าจำนวนที่บุคคลอื่นนำไปใช้นั้นจนกว่าจะมีการแจ้งบัตรหาย แต่ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ถือบัตรรับผิดชอบในจำนวนเงินไม่เกิน 2,000 บาท เท่านั้น

3.1.3) จากกรณีปัญหาที่ผู้ถือบัตรได้รับความเดือนร้อนจากการที่ร้านค้าที่รับบัตรเอาเปรียบผู้ถือบัตรด้วยการผลักภาระค่าธรรมเนียมที่ร้านค้าจะต้องชำระให้กับผู้ออกบัตรในกรณีที่ซื้อสินค้าหรือบริการด้วยบัตรเครดิตร้านนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้กระทำความผิดของร้านค้าผู้รับบัตรเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาด้วย

3.1.4) กรณีที่ผู้ถือบัตรซื้อสินค้าแต่ไม่ได้รับสินค้า ได้รับสินค้าไม่ตรงต่อเวลา หรือได้รับสินค้าไม่ครบถ้วน มีความชำรุดบกพร่อง ในขณะที่มีการเรียกเก็บเงินจากบัตรเครดิตไปแล้ว ทำให้ผู้ถือบัตรได้รับความยุ่งยากในการขอเงินคืนหรือเลิกสัญญาซื้อขายนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ถือบัตรสามารถบอกเลิกสัญญากับผู้ออกบัตรได้ทันที โดยผู้ออกบัตรจะระงับการเรียกเก็บสินค้าจากผู้ถือบัตร หรือในกรณีที่มีการชำระเงินไปแล้ว ผู้ออกบัตรก็ต้องคืนเงินตามราคาสินค้าให้กับผู้ถือบัตร

3.1.5) เมื่อผู้ออกบัตรเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเมื่อครบรอบบัญชี ผู้ถือบัตรอาจไม่ชำระเงินตามรายการที่ผู้ออกบัตรแจ้งมา โดยผู้ถือบัตรอาจแจ้งให้ผู้ออกบัตรแก้ไขหรือยกเลิกรายการนั้นๆ ได้ภายในเวลาที่กำหนดในสัญญาบัตรเครดิต ซึ่งจะสามารถช่วยป้องกันความไม่ถูกต้องที่เกิดจากผู้ออกบัตรได้อย่างรวดเร็วและทำให้ผู้ถือบัตรเกิดความมั่นใจในการใช้บัตรมากยิ่งขึ้น

3.1.6) หากเกิดปัญหาข้อโต้แย้งระหว่างผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตร และผู้รับบัตร ที่ไม่อาจหาข้อยุติได้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ คู่กรณีดังกล่าวมีสิทธินำข้อโต้แย้งนั้นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการกำกับการประกอบกิจการบัตรเครดิตได้ แทนที่จะนำคดีไปฟ้องต่อศาล ซึ่งจะเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

3.2) ผลต่อผู้รับบัตร อาชญากรรมบัตรเครดิตรูปแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องผ่านขั้นตอนการตกลงซื้อขายสินค้าหรือบริการเสียก่อน การขายสินค้าด้วยการรับบัตรเครดิตของผู้รับบัตรจึงเป็นขั้นตอนที่อาชญากรจะได้เงิน ไปจากผู้ออกบัตร ดังนั้นผู้รับบัตรจึงถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประกอบอาชญากรรม เพราะหากผู้รับบัตรไม่ยอมรับบัตรเครดิตปลอมเสียแล้ว อาชญาบัตรเครดิตย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามแม้ผู้รับบัตรจะไม่ต้องการรับบัตรเครดิตปลอม แต่การตรวจสอบบัตรเครดิตปลอมนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะการรับบัตรด้วยเครื่องอัตโนมัติโดยพนักงานขายสินค้าที่ไม่มีความรู้ด้วยแล้ว การหลอกลวงย่อมทำได้ง่ายขึ้น หรือการที่ผู้รับบัตรร่วมกับอาชญากรทำการฉ้อโกงผู้ออกบัตร การฉ้อโกงย่อมทำได้ง่ายขึ้นไปอีก ดังนั้นเพื่อให้ระบบการใช้บัตรเครดิตมีความเชื่อถือมากขึ้น พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงได้กำหนดภาระหน้าที่ของผู้รับบัตรเครดิตดังต่อไปนี้

3.2.1) ผู้รับบัตรต้องมีความระมัดระวังในการตรวจสอบลายมือชื่อในบัตรเครดิตกับลายมือชื่อในใบบันทึกการขาย (Sales Slip) หากไม่เป็นที่แน่ชัดผู้รับบัตรต้องตรวจสอบกับบัตรประชาชน หรือหลักฐานอื่นๆ ของผู้ถือบัตร ที่ออกโดยหน่วยราชการ โดยมีรูปถ่ายติดอยู่ด้วย

3.2.2) หากผู้รับบัตรรับบัตรเครดิต โดยรู้ว่าเป็นบัตรปลอมหรือแปลง ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือว่าการกระทำของผู้รับบัตรดังกล่าวเป็นความผิดอาญามิโทษจำคุก นอกจากนี้ หากผู้รับบัตรเป็นพนักงานหรือลูกจ้างที่มีหน้าที่รับบัตรเครดิตและนำข้อมูลของผู้ถือบัตรไปให้ผู้อื่น หรือเก็บข้อมูล หรือรหัสบัตรเครดิตไว้โดยทุกจริตก็ต้องรับโทษอาญาเช่นเดียวกัน

3.3) ผลต่อผู้ออกบัตร ผู้ออกบัตรไม่ว่าจะเป็นธนาคารหรือบริษัทล้วนมีจุดมุ่งหมายในการออกบัตรก็เพื่อค้ากำไร จากค่าธรรมเนียมจากผู้ถือบัตรและร้านค้าผู้รับบัตร ค่าปรับและดอกเบี้ยที่ผิคนักชำระหนี้ เมื่อการออกบัตรเครดิต ถือเป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง จึงย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้ออกบัตรต้องหาวิธีการจากช่องว่างของกฎหมายเพื่อทำกำไรให้มากที่สุดโดยอาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจให้ลูกค้ามาทำสัญญาตามที่เห็นว่าตนเองได้เปรียบ (สัญญามาตรฐาน) ซึ่งลูกค้าที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าไม่อาจต่อรองได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อระบบบัตรเครดิต ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดหน้าที่ของผู้ออกบัตรให้มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือบัตรให้มากขึ้นดังต่อไปนี้

3.3.1) บัตรเครดิตที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เป็นบัตรเครดิตต่างๆ ที่ธนาคารหรือบริษัทผู้ออกบัตรได้รับสิทธิ (Franchise) มาดำเนินการ สัญญาบัตรเครดิตจึงมักเป็นภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ ตัวอักษรที่พิมพ์ก็เล็กมากจนแทบมองไม่เห็นจึงมักเกิดปัญหาว่าในการตีความตามภาษาไทยใด ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดให้สัญญาดังกล่าวมีความชัดเจนคือ สัญญาต้องทำเป็นภาษาไทยพิมพ์ด้วยตัวอักษรที่เห็นและอ่านได้ชัดเจน แม้จะมีภาษาต่างประเทศด้วย ก็ให้ใช้ภาษาไทยในการตีความ

3.3.2) การที่ผู้ออกบัตรดำเนินการออกบัตรให้ผู้ถือบัตร โดยไม่สนใจตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้อ้างอิงในการออกบัตร เช่น บัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน หลักฐานการรับรองฐานะการเงิน เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ออกบัตรออกบัตรให้กับอาชญากรบัตรเครดิต จนมีการใช้บัตรนั้นก่อความเสียหายให้กับร้านค้าและผู้มีชื่อในบัตร ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงกำหนดให้ผู้ออกบัตรต้องใช้ความระมัดระวังในการออกบัตรมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้มีโทษอาญาถึงจำคุกด้วย

3.3.3) ในการเรียกเก็บเงินค่าปรับและดอกเบี้ยจากการผิดนัดชำระหนี้ ผู้ออกบัตรมีสิทธิเรียกเก็บในอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อผู้ถือบัตรเป็นอย่างยิ่ง ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ดอกเบี้ยและค่าปรับนั้นไม่ถือเป็นหนี้ตามบัญชีเดินสะพัด และเมื่อคิดคำนวณรวมกันแล้วต้องไม่เกินอัตราร้อยละ 2.5 ต่อเดือน หรืออัตราร้อยละ 30 ต่อปี เว้นแต่รัฐมนตรีจะกำหนดเป็นอย่างอื่น เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ตามความคิดเห็นของทางด้านผู้เขียนคงพอจะตอบได้ว่า การที่ร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิตนี้ส่งผลบังคับโดยตรงต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงจรบัตรเครดิตย่อมแสดงให้เห็นว่า ร่างพระราชบัญญัตินี้ร่างมาเพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงจรบัตรเครดิตเป็นหลัก กล่าวคือร่างพระราชบัญญัตินี้มีข้อกำหนดให้ความคุ้มครองต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบัตรเครดิตได้แก่ ผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตร และผู้รับบัตรจากอาชญากรรมบัตรเครดิต ในขณะที่เดียวกัน ก็มีผลคุ้มครองมิให้ผู้ออกบัตรและผู้รับบัตรกระทำการเอาเปรียบผู้ถือบัตรเครดิต นอกจากนี้ยังมีผลคุ้มครองและบรรเทาความเสียหายของผู้ออกบัตรเครดิตและบุคคลทั่วไปจากผู้ถือบัตรที่ไม่มีเจตนาใช้บัตรเครดิตโดยสุจริตหรืออาชญากรรมบัตรเครดิต ส่วนด้านรอนั้นร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิตย่อมต้องร่างขึ้นมาเพื่อคนไทยทุกคนอยู่แล้ว โดยให้ผลในด้านการให้ความคุ้มครองความมั่นคงทางเศรษฐกิจจากการก่อความเสียหายโดยอาชญากรรมบัตรเครดิตนั่นเอง อย่างไรก็ตาม กฎหมายบัตรเครดิตฉบับนี้คงเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น ยังมีได้มีการประกาศใช้บังคับแต่อย่างใด จึงยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าในการพิจารณาของรัฐสภา จะถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าติดตามกันว่าประเทศไทยพระราชบัญญัติบัตรเครดิตบังคับใช้เหมือนกับนานาประเทศเขาเมื่อไร ทั้งที่ปัจจุบันคนถือบัตรเครดิตในประเทศไทยมีมาก

2.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2541

ประเทศไทยมีกฎหมายแก้ปัญหาต่างๆ เป็นกรณีๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้หรือบริโภคสินค้าให้เป็นธรรมในการบริโภคสินค้าและบริการ ขณะที่ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้โดยรัฐและหน่วยราชการของรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกำกับผู้ประกอบการและมีโทษอาญาเป็นบทบังคับ แต่ยังมีได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค จึงไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินคดีฟ้องร้องผู้ประกอบการด้วยตนเองได้ ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นเมื่อ วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2522 โดยกำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้ 4 ประการ คือ

2.2.1 สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

2.2.2 สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาซื้อสินค้าและบริการ

2.2.3 สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

2.2.4 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยค่าเสียหาย

นอกจากนี้รัฐสภาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความคุ้มครองมากขึ้นกว่าเดิม โดยเพิ่มมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา โดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา เพิ่มมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากสินค้า โดยผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองกว้างขวางยิ่งขึ้น และเพิ่มสิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นปรากฏอยู่ในส่วนที่ 2 ทวิ มาตรา 35 ทวิ-35 นว. ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา ประกอบกับมาตรา 3 มาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ.2542

2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540 นั้นกำหนดให้ผู้บริโภคต้องฟ้องคดีแพ่งต่อศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยตามกฎหมายว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งต้องเสียค่าธรรมเนียมการฟ้องและเวลา ขณะที่ผลของคำพิพากษามีผลบังคับเฉพาะคู่กรณีเท่านั้น ทำให้ต้องมีการฟ้องคดีในข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในหลายคดีโดยไม่จำเป็น

2.4 กฎหมายและประกาศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้บัตรเครดิต

ปัจจุบันการควบคุมการใช้บัตรเครดิตตามกฎหมาย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับด้วยกันได้แก่

2.4.1 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 (ป.ว. 58)

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 เป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยคณะปฏิวัติ ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา ณ วันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2515 แต่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2515

เจตนารมณ์ โดยที่คณะปฏิวัติได้พิจารณาเห็นว่า การควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชนอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย ว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัย หรือผาสุกแห่งสาธารณชนและกฎหมายว่าด้วยการกำหนดกระทรวงเจ้าหน้าที่รักษาการตามกฎหมายดังกล่าว สมควรปรับปรุงรวมเป็นกฎหมายฉบับเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ อนึ่งปรากฏว่าในขณะนี้ได้มีผู้ประกอบการ รับรองหรือรับซื้อตัวเงิน กิจการจัดหาเงินทุนเพื่อบุคคลอื่น และกิจการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ รวมทั้งการเป็นตัวแทนหรือนายหน้า ของกิจการดังกล่าวมากยิ่งขึ้น และกิจการเหล่านี้มีลักษณะเป็นกิจการค้าขาย ซึ่งกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชนได้ แต่กฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน และกฎหมายว่าด้วยการกำหนดกระทรวงเจ้าหน้าที่รักษาการตามกฎหมายดังกล่าวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังไม่มีบทบัญญัติควบคุมการประกอบกิจการดังกล่าวข้างต้น สมควรกำหนดการควบคุมกิจการนั้นไว้ในกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่เสียด้วยในคราวเดียวกัน หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งตามรายละเอียดในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58

ความเป็นมา เนื่องจากในช่วงปี 2515-2516 ได้มีการจดทะเบียนบริษัทเงินทุนเป็นจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการควบคุม (ประชาชาติธุรกิจ, 2545, หน้า 2) หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งให้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (ป.ว. 58) ประกาศฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2515 ซึ่งเป็นเวลาก่อนที่จะมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ 2522

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน สาเหตุที่หัวหน้าคณะปฏิวัติพิจารณามีคำสั่งออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 มากำกับดูแลเพราะในขณะนั้นมีผู้ประกอบการ รับรองหรือรับซื้อตัวเงิน กิจการจัดหาเงินทุนเพื่อบุคคลอื่น และกิจการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ รวมทั้งการเป็นตัวแทนหรือนายหน้าของกิจการดังกล่าวมากยิ่งขึ้น และกิจการเหล่านี้มีลักษณะเป็นกิจการค้าขาย ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชนได้ แต่กฎหมายที่ประกาศใช้อยู่ในขณะนั้น เช่น กฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขาย อันกระทบถึงความ

ปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน และกฎหมายว่าด้วยการกำหนดกระทรวงเจ้าหน้าที่รักษาการตามกฎหมาย ยังไม่มีบทบัญญัติถึงการควบคุมการประกอบกิจการดังกล่าว

สาระสำคัญของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 (ป.ว. 58) ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 นี้เป็นกฎหมายลำดับรองประเภทหนึ่งในช่วงเวลาที่มีการรัฐประหารอำนาจในการตรากฎหมายเป็นของคณะรัฐประหารที่เรียกคณะของตนว่า คณะปฏิวัติคณะรัฐประหารดังกล่าวไม่อาจตรากฎหมายในรูปอื่นได้ นอกจากออกเป็นประกาศ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัย หรือผาสุกแห่งสาธารณชน ซึ่งมีสาระสำคัญที่พอจะสรุปได้ดังนี้ (กมลชัย รัตนสกาวงศ์, 2545, หน้า 121-122)

มีการกำหนดกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค เช่น การรถไฟ การรถราง การขุดคลอง การเดินอากาศ การประปา การชลประทาน การไฟฟ้า การผลิตเพื่อจำหน่ายก๊าซ โดยระบบเส้นท่อ ไปยังอาคารต่างๆ กิจการอื่นอันกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชน โดยบุคคลที่จะประกอบกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภคดังกล่าว ต้องได้รับอนุญาต หรือได้รับสัมปทานจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับกิจการนั้น ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ได้แก่ กระทรวงคมนาคม กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติและกระทรวงมหาดไทย

ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจออกประกาศกำหนดกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชนต่อไปนี้ หรือกิจการอันมีสภาพคล้ายคลึงกัน ให้เป็นกิจการที่ต้องขออนุญาต ห้ามมิให้ผู้ประกอบกิจการนั้น เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากรัฐมนตรีก่อน ได้แก่ การประกันภัย การคลังสินค้า การธนาคาร การออมสิน เครดิตฟองซิเอร์ การรับรองหรือรับซื้อตัวเงิน การจัดหาเงินลงทุนแล้วให้ผู้อื่นกู้เงิน หรือเอาเงินนั้นซื้อหรือซื้อลดซึ่งตัวเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นหรือตราสารการเครดิต การซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือทรัพย์สิน เช่น พันธบัตร หุ้น หุ้นกู้ หรือตราสารพาณิชย์หรือการทำหน้าที่เป็นตัวแทน นายหน้าผู้จัดการหรือผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลงทุนในตราสารดังกล่าว หรือการจัดให้มีตลาดหรือสถานที่อันเป็นศูนย์กลางการซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนตราสารดังกล่าว

กรณีที่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค และกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน การประกอบกิจการดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น และรัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่เห็นว่า จำเป็นเพื่อความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชนด้วยก็ได้

รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติกิจการที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่นั้น ได้ระบุให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอาจมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติกิจการนั้น ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจกระทำการในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิด

มีการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ผู้ได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ผู้ขัดขวางการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งทางแพ่งและทางอาญา

กิจการที่กำหนดให้ต้องขออนุญาตเพิ่มเติม ถ้าต้องการจะประกอบกิจการต่อไปให้ยื่นคำขอรับอนุญาตภายใน 60 วันนับแต่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

เหตุผลของการนำประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 มาใช้บังคับเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายรัฐบาลที่ต้องการกระตุ้นให้ประชาชนมีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น ประกอบกับการผ่อนเกณฑ์รายได้ผู้ถือบัตรเครดิตต่ำกว่า 10,000 บาท นอกจากธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank) ที่เร่งออกบัตรเครดิตแล้ว ธุรกิจออกบัตรเครดิตที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non-bank) เช่น บริษัท อีออน ธนสินทรัพย์(ประเทศไทย) จำกัด บริษัท สยาม เอ แอนด์ ซี จำกัด บริษัท เซทเทลม จำกัด บริษัท จีอี แคปปิตอล (ประเทศไทย) จำกัด ต่างก็เร่งออกบัตรเครดิตแข่งขันกันอย่างสุดฤทธิ์ ณ สิ้นเดือนมิถุนายน พ.ศ.2545 ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยออกบัตรเครดิตไปถึง 2,815,006 ใบ และยอดบัตรเครดิตที่ออกของทั้งปี พ.ศ.2545 คาดการณ์ว่าจะมีจำนวนถึง 3,545,900 ใบ มีสินเชื่อคงค้าง 44 ล้านบาท ในขณะที่ปี พ.ศ.2544 มีบัตรเครดิตเพียง 2,152,000 ใบ สินเชื่อคงค้าง 35.4 ล้านบาท ปี พ.ศ.2543 จำนวนบัตรเครดิต 1,682,000 ใบ สินเชื่อคงค้าง 31.2 ล้านบาท ปีหนึ่งๆ คนไทยใช้จ่ายตามบัตรเครดิตเป็นวงเงินกว่า 1 แสนล้านบาท คือปี พ.ศ.2542 จำนวน 91.6 ล้านบาท ปี พ.ศ.2543 จำนวน 106.5 ล้านบาท ปี พ.ศ.2544 จำนวน 144.4 ล้านบาท ปี 2545 คาดการณ์ว่าจะมีจำนวน 189.1 ล้านบาท

การขยายตัวของธุรกิจบัตรเครดิตในปัจจุบัน มีสถิติตัวเลขบัตรเครดิตของระบบธนาคารพาณิชย์ของปี พ.ศ.2545 พบว่า ปริมาณบัตรเครดิต ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตร และหนี้คงค้างสินเชื่อบัตรเครดิต ยังคงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจากช่วงปีที่ผ่านมา โดยตลอดทั้งปี พ.ศ. 2545 นั้น ปริมาณบัตรเครดิต ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตร และหนี้คงค้างสินเชื่อบัตรเครดิต มีการขยายตัวในอัตราร้อยละ 38.1 31.2 และ 42 ตามลำดับ นอกจากนี้ จากความสัมพันธ์ของปริมาณใช้จ่ายบัตรโดยรวมและหนี้คงค้างสินเชื่อด้วยบัตรเครดิต ในช่วงเวลาดังแต่ปี พ.ศ.2542 จนถึงปี พ.ศ. 2545 ได้บอกถึงลักษณะที่หนี้คงค้างบัตรเครดิตเพิ่มขึ้นตามหลัง การใช้บัตรเครดิตแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวบ่งบอกถึงความนิยมและความคุ้นเคยในการใช้บัตรเครดิต

มากขึ้นกว่าแต่ก่อน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลตัวเลขบัตรเครดิตข้างต้นยังไม่ได้รวมไปถึงองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่ในปัจจุบันยังมีอยู่ไม่มากนัก เช่น อีออน จีอี แคปิตอล เอไอจี เป็นต้น ซึ่งแยกย่อยเครือข่ายเป็นการร่วมรายการรับร้านค้าทั่วไป ที่มีบทบาทในธุรกิจค้าปลีกต่างๆ เช่น เทสโก้ โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์ บิ๊กซี คาร์ฟู โรบินสัน เซ็นทรัลคาร์ด เดอะมอลล์ เพาเวอร์บาย ฯลฯ และบัตรเครดิตจากร้านค้าต่างๆ ที่ต่างเตรียมออกบัตรเครดิต เพื่ออำนวยความสะดวกในการชำระค่าสินค้าพร้อมกับดึงดูดให้ลูกค้าใช้บริการร้านค้าของตนนั้น ทั้งนี้บัตรเครดิตขององค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงินดังกล่าวเป็นบัตรเครดิตของค่ายต่าง ๆ ที่เจาะกลุ่มตลาดเฉพาะมากขึ้น ก่อนวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 ส่วนใหญ่มีการกำหนดรายได้ในขอบเขตระหว่าง 5,000–7,000 บาทต่อเดือนเท่านั้น ขั้นตอนการอนุมัติไม่ยุ่งยาก จึงเป็นสินเชื่อที่สามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถเห็นได้จากภาพตลาดบัตรเครดิต โดยรวมที่การเติบโตของบัตรเครดิตขององค์กรที่ไม่ใช่ธนาคารเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 200 ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา

ขณะที่ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินตลอดทั้งปี 2545 จำนวนบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์จะขยายตัวประมาณร้อยละ 38.1 และบัตรเครดิตที่ออกโดยองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงินเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 200 ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา รูปแบบการดำเนินธุรกิจบัตรเครดิตขององค์กรที่ไม่ใช่ธนาคาร มีประเด็นความแตกต่างในเรื่องการกำกับดูแลการให้บริการของธนาคารพาณิชย์และองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ได้ถูกนำมาพิจารณาปรับเปลี่ยนแก้ไข เพื่อสร้างกรอบและบรรทัดฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในระยะยาวต่อไป การแก้ไขปัญหามาในประเด็นนี้ จึงต้องมีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดหลักปฏิบัติเดียวกันในการดำเนินธุรกิจนี้ของธนาคารพาณิชย์และองค์กรที่ไม่ใช่ธนาคาร เนื่องจากการไม่มีกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อควบคุมบัตรเครดิตนี้เอง ทำให้สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาในระบบบัตรเครดิตต้องตกอยู่ในลักษณะสัญญาทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบขึ้นในระหว่างคู่สัญญาโดยเฉพาะปัญหาทางด้านภาระการเสี่ยงภัยและความรับผิดชอบในการใช้บัตรเครดิต ซึ่งส่วนใหญ่แล้วข้อสัญญาจะกำหนดภาระการเสี่ยงภัยและความรับผิดชอบดังกล่าวจะตกกับผู้ถือบัตร ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อควบคุมผู้ออกบัตรและให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตรในการทำสัญญาบัตรเครดิต เพราะการใช้บัตรเครดิตเป็นการให้สินเชื่อประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบต่อผู้บริโภคโดยทั่วไป การมีกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมและคุ้มครองโดยเฉพาะ ย่อมทำให้ความผูกพันและวิธปฏิบัติในเรื่องความรับผิดชอบ และการเสี่ยงภัยเป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งหลาย และจะส่งผลให้บัตรเครดิตมีการใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

2.4.2 ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ของธนาคารพาณิชย์

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ของทางด้านกระทรวงการคลังโดยท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับกิจการธนาคาร หรือกิจการที่มีสภาพคล้ายคลึงกับการธนาคาร และระบุว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอาจมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการตามที่กระทรวงการคลังมีอำนาจและหน้าที่ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ไว้คล้ายคลึงกับของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ทำให้ประกาศฉบับนี้มีหลักการใหญ่ๆ เหมือนกับประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ เจตนารมณ์ เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาประโยชน์ของประชาชน และให้ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายขอบเขตการให้บริการบัตรเครดิตไปยังลูกค้าได้อย่างทั่วถึง โดยมีความคล่องตัวในการให้บริการ เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน มีระบบการกำกับดูแลตัวเองที่ดี พร้อมทั้งมีระบบการบริหารความเสี่ยงที่เพียงพอและเหมาะสมในเวลาเดียวกันลูกค้าก็ได้รับบริการที่ดี โดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม และรับวงเงินบัตรเครดิตที่สอดคล้องกับการใช้จ่าย และความสามารถในการชำระคืนของลูกค้า

2.4.3 ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องดอกเบี้ย และค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

เป็นการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในเรื่องดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ เกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต ส่วนที่เหมือนกับองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงินคือสามารถเรียกเก็บดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ คำนวณรวมกันแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี และอาจคำนวณจำนวนวันตั้งแต่ วันที่ได้ทรงจ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้ถือบัตร หรือวันที่สรุปยอดรายการ หรือวันที่ผู้ถือบัตร ต้องชำระเงินหรือถูกหักบัญชีตามใบแจ้งหนี้ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตข้างต้น ไม่รวมค่าธรรมเนียมในการดำเนินงาน หรือค่าบริการ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ ดังนี้ ค่าธรรมเนียมของบัตรแต่ละประเภท ค่าธรรมเนียมในการชำระเงิน ค่าธรรมเนียมการออกบัตรใหม่กรณีหายหรือชำรุด ค่าธรรมเนียมในการขอใบแจ้งยอดบัญชี ค่าธรรมเนียมในการขอสำเนาใบบันทึกการขาย ค่าธรรมเนียมในการขอรหัสประจำตัวบัตรเครดิตใหม่ทดแทนรหัสเดิม ค่าธรรมเนียมในการขอตรวจสอบรายการ

ซึ่งค่าธรรมเนียมในการดำเนินงาน ทั้ง 7 ประเภทนี้ เป็นค่าใช้จ่ายที่ธนาคารพาณิชย์สามารถเรียกเก็บได้ หากเป็นค่าธรรมเนียมอื่นๆ ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถจะเรียกเก็บเพิ่มได้และธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องนำมาคำนวณรวมกับดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ

สำหรับการเรียกเก็บค่าบริการเกี่ยวเนื่องกับการให้สินเชื่อบัตรเครดิตในกรณีที่มีการติดตามทวงถามหนี้ ให้เรียกเก็บตามจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปจริงและพอสมควรแก่กรณี ซึ่งมีปัญหาในการตีความโดยพิจารณาจากข้อความใน 2 กรณีคือ คำว่า “จำนวนเงินที่ได้จ่ายไปจริง” และคำว่า “พอสมควรแก่กรณี” เป็นปัญหาในทางปฏิบัติว่าสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ถือบัตรค่าใช้จ่ายในการใช้บัตรเครดิต และรายละเอียดอื่นๆ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยออกคำสั่งเพื่อควบคุมตามประกาศของกระทรวงการคลังเรื่องกิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58

คุณสมบัติของผู้ถือบัตร เป็นผู้มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ต่อเดือน หรือ 180,000 บาทต่อปี กรณีที่ไม่มีรายได้ประจำ แต่มีเงินฝากที่สถาบันการเงินหรือที่ธนาคารพาณิชย์และผู้ออกบัตรพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นผู้มีฐานะทางการเงินเพียงพอสำหรับการใช้ชำระหนี้ตามบัตรเครดิต

ค่าใช้จ่ายในการใช้บัตรเครดิตที่สามารถเรียกเก็บได้ ดอกเบี้ย และค่าบริการอื่นคิดเสมือนดอกเบี้ย รวมกันไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี ซึ่งรวมกรณีชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนดด้วย ในการเบิกถอนเงินสดผ่านบัตรเครดิต จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมกันได้ไม่เกินร้อยละ 3 ของจำนวนเงินสดที่เบิกถอนนั้น ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการติดตามทวงถามการชำระหนี้สามารถเรียกเก็บได้ตามจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปจริง พอสมควรแก่เหตุ ค่าปรับกรณีเช็คคืนไม่เกิน 200 บาทต่อครั้ง (เฉพาะองค์กรที่ไม่ใช่ธนาคาร) สำหรับค่าธรรมเนียมในการดำเนินงานอื่นๆ ตามรายการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด และวันที่เริ่มคิดดอกเบี้ยนั้น ผู้ประกอบการต้องปิดประกาศ และแจ้งให้ผู้ใช้บัตรเครดิตทราบนอกจากนี้ ถ้าจะเรียกเก็บนอกเหนือจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด จะต้องได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยก่อน

การชำระหนี้และการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ ผู้ใช้บัตรเครดิตอาจผ่อนชำระได้งวดละไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของยอดคงค้างทั้งสิ้น

ต่อมาได้มีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องดอกเบี้ย และค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ประกาศ ณ วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 มีผลใช้บังคับ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549

ยกเลิกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องดอกเบี้ย และค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ประกาศ ณ วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2545

การปรับเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตอีกร้อยละ 2 ต่อปีเป็นไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี ให้สอดคล้องกับต้นทุนทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งผู้บริโภคและธนาคารพาณิชย์

สำหรับหนี้ที่เกิดจากการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตหรือจากการเบิกถอนเงินสดที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549 จะได้รับความคุ้มครองตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับเดิม คือธนาคารพาณิชย์จะเรียกเก็บดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมได้ไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี ต่อไปจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2550 อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 เป็นต้นไป ธนาคารพาณิชย์อาจคิดดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมในอัตราใหม่ได้ (ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี) ภายใต้กรอบของสัญญาที่ทำกันไว้ ไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดขึ้นก่อนหรือตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2549 เป็นต้นไป

2.4.4 ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีธนาคารพาณิชย์

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 กำหนดให้กระทรวงการคลังโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับกิจการธนาคาร หรือกิจการที่มีสภาพคล้ายคลึงกับการธนาคาร และระบุว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอาจมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการตามที่กระทรวงการคลังมีอำนาจและหน้าที่ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้อาศัยอำนาจตามความในข้อ 5 ข้อ 7 ข้อ 8 และข้อ 14 แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ออกประกาศกระทรวงการคลังเรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 โดยกำหนดให้การออกบัตรเครดิตเป็นกิจการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการธนาคาร และมอบอำนาจให้ธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจในการควบคุมกำกับดูแลองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ซึ่งก็คือ ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงการคลังเรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 กำหนดให้การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเป็นกิจการที่ต้องขออนุญาต รวมทั้งกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วย ซึ่งทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจและสามารถเข้าทำการ ควบคุมกำกับดูแล ทั้งธนาคารพาณิชย์ และองค์กรที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นในด้านต่างๆ โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 8 แห่งประกาศกระทรวงการคลังตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทย

มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติ ในที่นี้ขอกกล่าวถึงเฉพาะเรื่องที่มีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

คุณสมบัติของผู้ถือบัตรเครดิต ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีธนาคารพาณิชย์ จะต้องออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้ถือบัตรหรือผู้บริโภคที่มีคุณสมบัติดังนี้

เป็นผู้ที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าหรือรายได้ขั้นต่ำ 15,000 บาทต่อเดือน หรือ 180,000 บาทต่อปี กรณีผู้ถือบัตรเครดิตอยู่แล้ว ก่อนที่ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีผลบังคับใช้ หากผู้ถือบัตรเครดิตมีคุณสมบัติไม่ตรงตามประกาศผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิที่จะให้ผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตต่อไปได้จนกว่าบัตรจะหมดอายุ หรือ บอกละเลิกการใช้บัตรเครดิตตามสัญญาการใช้บัตรเครดิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้ประกอบธุรกิจนั้นๆ

ส่วนกรณีผู้ถือบัตรเครดิตที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เมื่อถือบัตรเครดิตจนบัตรหมดอายุแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจไม่สามารถออกบัตรใหม่ให้กับผู้ถือบัตรเดิมได้ เว้นแต่ผู้ถือบัตรนั้นมีคุณสมบัติครบตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว จึงจะมีสิทธิถือบัตรเครดิตได้ เรื่องการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของผู้ถือบัตรเครดิต ผู้ประกอบการที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเนื่องจากเดิมรับลูกค้าที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000-7,000 บาท การกำหนดหลักเกณฑ์ผู้ถือบัตร และผู้ออกบัตรให้เป็นมาตรฐานเดียวกันนั้น ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาหนี้เสียสำหรับสินเชื่อรายย่อย แต่เป็นเรื่องเชิงสังคมในการฝึกนิสัยการใช้จ่ายเงินของผู้ใช้บัตร

ในกรณีที่ผู้ถือบัตรเครดิตที่ไม่มีรายได้ประจำ จะต้องมียอดฝากในบัญชีที่สถาบันการเงินและผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นผู้มีฐานะการเงินเพียงพอ สำหรับการชำระหนี้ตามบัตรเครดิตได้ เช่นมีเงินฝากในบัญชีออมทรัพย์กับธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น

การที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดคุณสมบัติของผู้ถือบัตรเครดิตในเรื่องรายได้ขั้นต่ำ เพราะมีการขยายตัวของธุรกิจบัตรเครดิตอย่างมากในปัจจุบันจากตัวเลขบัตรเครดิตของระบบธนาคารพาณิชย์พบว่า ปริมาณบัตรเครดิต ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตร และหนี้คงค้างสินเชื่อบัตรเครดิต ช่วงปี พ.ศ.2544-2545 ยังคงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งปริมาณบัตรเครดิตที่ออกโดยผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีธนาคารพาณิชย์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมาก คือร้อยละ 200 ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา สิ่งบอกเหตุเหล่านี้ได้สร้างความกังวลต่อสังคม และเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นแม้ว่าหนี้ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ (เอ็นพีแอล) เนื่องจากหนี้เสียบัตรเครดิต ณ สิ้นเดือนมิถุนายน พ.ศ.2545 จะยังอยู่ในระดับต่ำคือร้อยละ 3.7 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องทำการออกหลักเกณฑ์ เพื่อควบคุมจำนวนผู้ถือบัตรเครดิต ให้มีคุณภาพและมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ และเพื่อให้เป็นไปตามหลักการบริหารความเสี่ยงที่ดี

ต่อมาได้มีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต สำหรับผู้ประกอบการบัตรเครดิต ประกาศ ณ วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 มีผลใช้บังคับ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549

ประกาศเดิมของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 กำหนดอัตราดอกเบี้ยและค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี แต่เนื่องจากปัจจุบันดอกเบี้ยปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนทางการเงินของผู้ประกอบบัตรเครดิตปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเห็นสมควรปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยและค่าบริการ

โดยกำหนดให้เรียกเก็บดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าธรรมเนียมและค่าบริการอื่นใด คำนวณรวมกันแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี

แต่ถ้าเป็นหนี้เก่าก่อนประกาศนี้มีผลบังคับใช้ ให้ปฏิบัติตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต สำหรับผู้ประกอบการบัตรเครดิต ลงวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2548 ไปจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2550 หลังจากนั้นจึงสามารถเรียกเก็บได้ตามประกาศนี้

ประกาศนี้ใช้บังคับสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ของธนาคารพาณิชย์ ประกาศ ณ วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 มีผลใช้บังคับ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549 ยกเลิกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ของธนาคารพาณิชย์ ลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2547

การเรียกเก็บดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ เกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องดอกเบี้ยและค่าบริการที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประกาศนี้ใช้บังคับสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมาย

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ สำหรับผู้ประกอบการที่มีใช้สถาบันการเงิน ประกาศ ณ วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2549 มีผลใช้บังคับ 1 ธันวาคม พ.ศ.2550

ยกเลิกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ สำหรับผู้ประกอบการที่มีใช้สถาบันการเงิน ลงวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2548

ผู้ประกอบการอาจเรียกเก็บดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ เกี่ยวกับสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ ทั้งนี้ดอกเบี้ยที่เรียกเก็บต้องไม่เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ (ร้อยละ 15 ต่อปี) โดยอัตรารวมสูงสุดของดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ ดังกล่าว รวมกันแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี

ประกาศนี้ใช้บังคับสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่มีธนาคารพาณิชย์ มีใช้บริษัทเงินทุน

2.4.5 ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องกิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58

กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 มีความเป็นมาดังนี้คือ ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2545 พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัจจุบันมีร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ.... ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านเสนอ และอยู่ในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎรรวมสองฉบับ และโดยที่ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ.... ที่กระทรวงการคลังเสนอ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเข้าไปศึกษาว่า ในประเทศที่เจริญ ซึ่งมีการใช้บัตรเครดิตอย่างแพร่หลาย มีกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเป็นการเฉพาะหรือไม่อย่างไร เมื่อได้ผลการศึกษาวิจัยแล้วหากเห็นว่าประเทศไทยยังมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเป็นการเฉพาะก็ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ของกระทรวงการคลังให้เหมาะสม ในปัจจุบันมีการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต และกิจการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่หลายประเภท โดยผู้ประกอบการดังกล่าวได้ดำเนินการออกบัตรให้แก่ผู้บริโภค เพื่อใช้ในการแลกซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของบัตรที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบันได้ดังต่อไปนี้

บัตรเครดิต แบ่งเป็นบัตรเครดิตที่ออกโดยสถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร และบัตรเครดิตที่ออกโดยผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารซึ่งมีลักษณะดังนี้

บัตรที่ออกโดยสถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ บัตรที่ธนาคารเป็นผู้ออกให้และใช้ได้เฉพาะภายในประเทศ ซึ่งได้แก่ บัตรเครดิตของธนาคารต่างๆ เช่น บัตรเครดิตธนาคารกสิกรไทย เป็นบัตรที่บริษัทบัตรเครดิตที่เป็นสากลอนุญาตให้ธนาคารเป็นผู้ออก

บัตรเครดิตชนิดนั้นร่วมกับบัตรของธนาคาร ซึ่งสามารถใช้ได้ทั้งในและต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น บัตรเครดิตธนาคารที่ร่วมกับวีซ่า (VISA) หรือมาสเตอร์การ์ด (MASTER CARD) เป็นต้น

บัตรที่ออกโดยผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ธนาคารแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือบัตรที่ออกให้แก่ผู้บริโภคเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการเฉพาะร้านค้าของตน เช่น บัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัล เดอะมอลล์ หรือแมคโคร หรือบัตรที่ออกให้แก่ผู้บริโภคเพื่อใช้ซื้อสินค้าจากร้านค้าในเครือของตน เช่น บัตรจีอี หรือบัตรอออน เป็นต้น บัตรที่ออกโดยผู้ประกอบการที่เป็นบริษัทบัตรเครดิตต่างประเทศที่เป็นสากล ซึ่งสามารถใช้ได้ทั้งในและต่างประเทศ เช่น บัตรอเมริกัน เอ็กซ์เพรส (American Express) เป็นต้น โดยบริษัทบัตรเครดิตเหล่านี้มักเรียกบัตรของตนว่า ชาร์จการ์ด (Charge Card) บัตรเครดิต คือ บัตรที่ผู้ถือบัตรต้องเปิดบัญชีไว้กับธนาคารและเมื่อมีการชำระค่าสินค้าหรือบริการ ธนาคารก็จะตัดเงินในบัญชีของผู้ถือบัตร ซึ่งส่วนใหญ่จะมีข้อสัญญาให้ผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรชำระค่าสินค้าหรือบริการ ได้เกินวงเงินที่มีอยู่ในบัญชีของตนได้ บัตรที่ได้มีการชำระค่าสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นๆ ไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งในปัจจุบันกำลังจะมีบทบาทอย่างมาก ได้แก่ บัตรโทรศัพท์หรือบัตรโดยสารระบบขนส่งมวลชน และรวมถึงบัตรที่กำลังเป็นที่สนใจคือ บัตรสมาร์ทการ์ด (Smart Card) ซึ่งเป็นบัตรที่บริษัทผู้ออกบัตรออกให้แก่ผู้บริโภค โดยบัตรดังกล่าวจะมีแผ่นบันทึกความจำ (Chip) อยู่ในบัตรซึ่งสามารถใช้บันทึกข้อมูลต่างๆ ได้ โดยเฉพาะวงเงินที่ผู้ถือบัตรมีอยู่ในบัตร เพื่อให้ผู้จำหน่ายสินค้าและบริการสามารถไปเรียกเก็บเงิน (ซึ่งไม่เกินวงเงินในบัตรขณะใช้บัตร) ได้จากบริษัทที่ออกบัตร

หลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมาจะครอบคลุมถึงผู้ออกบัตรที่เป็นสถาบันการเงิน และไม่ใช่สถาบันการเงิน แต่ไม่ครอบคลุมถึงการออกบัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้าต่างๆ เนื่องจากบัตรที่ห้างสรรพสินค้าออกให้กับลูกค้านั้นเพื่อให้ลูกค้าต้องการให้เกิดค่าใช้จ่าย และมีส่วนลดราคาสินค้าให้และพิจารณาแล้วไม่เกิดผลเสียหาย แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีการติดตามอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้มีการใช้บัตรผิดประเภท และไม่ให้เกิดการขยายตัวเกินขอบเขต ขณะนี้มีผู้ประกอบการบัตรเครดิตที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ ที่เข้าข่ายต้องขออนุญาตทำธุรกิจบัตรเครดิตภายใน 60 วัน จำนวน 12 รายประกอบด้วย จี อี แคมป์พิคคอล เจซีบี อินเตอร์เนชั่นแนล เจเนอรัล การ์ด เซอร์วิสเซส เซทเทลม ไดเนอร์คลับ เทสโก้ การ์ด เซอร์วิสเซส บัตรกรุงไทย บัตรกรุงศรี สยาม เอ แอนด์ ซี อเมริกัน เอ็กซ์เพรส อออน ธนสินทรัพย์ เอไอจี การ์ด

สาระสำคัญจากการประชุมหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นสมควรกำหนดหลักการของประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องกิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ดังต่อไปนี้

กำหนดให้การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตและบัตรเครดิตเท่านั้นที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของประกาศฉบับนี้ เนื่องจากการออกบัตรดังกล่าวเป็นการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียม ดอกเบี้ยและค่าปรับในการใช้บัตรจากผู้บริโภค ส่วนบัตรที่ได้มีการชำระราคาค่าสินค้าหรือบริการไว้ล่วงหน้าแล้ว เนื่องจากไม่มีลักษณะการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคและไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้น จึงไม่ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งออกบัตรดังกล่าวอยู่ภายใต้บังคับของประกาศฉบับนี้ ทั้งนี้เช่นเดียวกับประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2542

กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอนุญาตให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตดังนี้ คือ กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องขออนุญาตประกอบกิจการต่อรัฐมนตรี โดยให้ยื่นคำขออนุญาตผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย ยกเว้น สถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ เนื่องจากการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตของสถาบันการเงินดังกล่าวอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์และกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์อยู่แล้ว ผู้ออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้บริโภคเพื่อชำระค่าสินค้าค่าบริการหรือค่าอื่นใดอันเป็นธุรกิจของตนเอง เนื่องจากการออกบัตรเครดิตของผู้ประกอบการดังกล่าวไม่กระทบต่อความมั่นคงของระบบการให้สินเชื่อโดยรวม กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องมีทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ประกอบกิจการดังกล่าวมีฐานะมั่นคงเพื่อสร้างความมั่นใจของระบบการให้สินเชื่อโดยรวม กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด อาทิเช่น จะต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบถึงค่าธรรมเนียม ดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายต่างๆ จากการใช้บริการบัตรเครดิตโดยแจ้งชัดและครบถ้วนในเอกสารชี้ชวน ใบสมัคร และสัญญา กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องแจ้งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยทราบถึงการเปิดสาขาส่งงานล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องรักษาข้อมูลของผู้บริโภคไว้เป็นความลับ กำหนดห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตลดทุนย้ายที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาหยุดหรือชะงักการดำเนินงาน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี กำหนดห้ามมิให้ผู้ประกอบการบัตรเครดิตโอนหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตไปเป็นหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดและห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยในหนี้ที่เกิดจากบัตรเครดิตทบเข้ากับต้นเงิน กำหนดมาตรการทางปกครองสำหรับผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตที่ฝ่าฝืน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขที่ประกาศฉบับนี้กำหนดไว้ โดยกำหนดให้รัฐมนตรีและธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งการให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตแก้ไขการกระทำที่

ฝ่าฝืนหรือสั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนเป็นการชั่วคราวภายในระยะเวลาที่กำหนดได้แล้วแต่กรณี และผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตยังคงฝ่าฝืนหรือละเลย ได้กำหนดให้รัฐมนตรีสามารถสั่งเพิกถอนการอนุญาตให้ประกอบกิจการได้ในการนี้รัฐมนตรีจะกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขให้ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตปฏิบัติเพิ่มเติมเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้บริโภคด้วยก็ได้ กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจเครดิตต้องแจ้งต่อรัฐมนตรีล่วงหน้าในกรณีที่จะเลิกประกอบกิจการ และเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีแล้ว ก็จะเลิกประกอบกิจการได้ ทั้งนี้รัฐมนตรีอาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขให้ผู้ประสงค์จะเลิกประกอบธุรกิจบัตรเครดิตปฏิบัติด้วยก็ได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคที่อาจได้รับผลกระทบจากการเลิกกิจการดังกล่าว กำหนดบทเฉพาะกาลให้ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และประสงค์จะประกอบกิจการต่อไป ต้องยื่นคำขอรับอนุญาตภายในหกสิบวันนับแต่ประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับ และในกรณีที่ผู้ประกอบการดังกล่าวมีทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในประกาศฉบับนี้ ผู้ประกอบการดังกล่าวจะต้องเพิ่มทุนและเรียกชำระเพิ่มให้ครบถ้วนภายในสองปี

ประกาศกระทรวงการคลังเรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 นอกจากอาศัยอำนาจตามความในข้อ 5 ข้อ 7 และข้อ 14 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 แล้ว ยังอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 (การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

2.4.6 พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

ในส่วนนี้จะได้พิจารณาว่า การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบัตรเครดิต ถือเป็นการประกอบกิจการ “การธนาคารพาณิชย์” ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 ที่จะต้องอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 หรือไม่ ตามบทบัญญัติในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 ได้นิยามว่า “การธนาคารพาณิชย์” ไว้หมายถึง

การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น (ก) ให้สินเชื่อ (ข) ซื้อขายตัวแลกเปลี่ยนหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด (ค) ซื้อขายเงินปรีวรรตต่างประเทศ นอกจากนี้ในบทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังได้ให้คำจำกัดความของการ “ให้สินเชื่อ” ไว้ว่า เป็นการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งซื้อลด รับช่วงซื้อลดตัวแลกเปลี่ยน เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินหรือส่งจ่ายเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้า หรือเป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตามภาระผูกพันตามเล็ดเตอร์ออฟเครดิต จากที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2 แล้วว่า ในส่วนของบัตรเครดิตนั้นผู้ที่ออกบัตรหรือผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบัตรเครดิตมีทั้งที่เป็นธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเอกชนอื่นที่มีธนาคารพาณิชย์ ดังนั้นในการจะพิจารณาว่าการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบัตรเครดิตเป็นการประกอบกิจการ การธนาคารพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 หรือไม่นั้น ในประเด็นนี้อาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

บัตรเครดิตที่ออกโดยบริษัทเอกชนที่มีธนาคารพาณิชย์ ในกรณีนี้จะเห็นว่า ผู้ถือบัตร ไม่มีบัญชีเงินฝากกับผู้ออกบัตรแต่อย่างใด หากแต่มีลักษณะเป็นการให้ผู้ออกบัตรออกเงิน ทดรองจ่าย ค่าสินค้า และบริการ ให้แก่ร้านค้าหรือสถานบริการที่ผู้ถือบัตรไปใช้จ่าย และผู้ออกบัตร จึงมาเรียกเก็บเงินนั้นจากผู้ถือบัตรในภายหลังเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 4 พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของการประกอบกิจการการธนาคารพาณิชย์ นั้น อยู่ที่การประกอบกิจการการธนาคารพาณิชย์จะต้องเป็นผู้รับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และผู้รับฝากจะต้องใช้ประโยชน์จากเงินนั้นในทางใดทางหนึ่งหรือหลายทาง ดังนั้น เมื่อการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยบริษัทเอกชนซึ่งมีธนาคารพาณิชย์ ในกรณีนี้ไม่มีการรับฝากเงินจากผู้ถือบัตรหรือบุคคลอื่นใด การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตในกรณีนี้ จึงไม่เป็นการประกอบกิจการการธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 จึงไม่สามารถนำบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 มาปรับและบังคับใช้กับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตในกรณีนี้ได้

บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ โดยเหตุที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องมีใบอนุญาตประกอบกิจการการธนาคารพาณิชย์ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 และมีการดำเนินกิจการเป็นไปตามความหมายของการประกอบกิจการการธนาคารพาณิชย์ ตามบทบัญญัติในมาตรา 4 คือ มีการดำเนินการเกี่ยวกับการรับฝากเงินจากบุคคลทั่วไปและใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง และเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอน วิธีการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นเห็นได้ว่าการที่ธนาคารพาณิชย์ออกบัตรเครดิตให้แก่ลูกค้าสมาชิกผู้ถือบัตรของธนาคารเป็นลักษณะของการให้สินเชื่อประเภทหนึ่งในการประกอบกิจการของธนาคาร ดังนั้น การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์จึงถือเป็นการประกอบ

กิจการการธนาคารพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 กรณีจึงต้องอยู่ภายใต้ บังคับของบทบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505

3. สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น จะอาศัยกลไกทางตลาดเป็นเครื่องมือช่วยผลักดัน เศรษฐกิจของประเทศให้พัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเชื่อกันว่า รัฐควรเข้าแทรกแซงกิจกรรมทาง เศรษฐกิจของภาคเอกชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจด้านการผลิตสินค้าหรือ ด้านบริการเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคอันจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรของประเทศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าประเทศใดแม้กระทั่งประเทศสหรัฐอเมริกาเอง ที่กล่าวอ้าง (Acclaim) อยู่เสมอว่าตนเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี แต่ถึงกระนั้นก็ตามรัฐ จะเข้าแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับใดระดับหนึ่งอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการ ค้ำครองผู้บริโภคที่มีอำนาจต่อรองดีกว่า ซึ่งการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการในตลาดเสรีอาจ ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคได้เนื่องจากผู้ประกอบการอาจมุ่งแต่แสวงหาผลกำไรเกินไป เพื่อเป็นการ สร้างความมั่งคั่งสูงสุด (Maximization of Wealth) จึงอาจดำเนินการด้วยวิถีทางใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ผลกำไรดังกล่าวถึงแม้ว่าบางครั้งเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือเป็นการเบียดบังประโยชน์ฝ่ายตน ฝ่ายเดียวก็ตาม การประกอบธุรกิจปัจจุบันได้พัฒนาก้าวหน้าทำให้เกิดสัญญาธุรกิจประเภทใหม่ๆ ในรูปสัญญามาตรฐานหรือสัญญาสำเร็จรูปต่างๆ โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้บริโภคจะต้อง จำยอมรับเอาเงื่อนไขข้อสัญญานั้นทั้งที่อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบเพราะความจำเป็นบางอย่างที่ หลีกหนีไม่ได้หรือเพราะความรู้ที่น้อยกว่า ซึ่งโดยปกติรัฐจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเสรีภาพในการ ทำสัญญาของเอกชน แต่สภาพของสัญญาในปัจจุบันรัฐควรจะกำหนดให้มีกลไกทางกฎหมายเพื่อ ช่วยคุ้มครองคู่สัญญาให้เกิดความเท่าเทียมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในระหว่างคู่สัญญาด้วยกัน ดังนั้นรัฐจึงต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุม กำกับหรือสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กฎหมายที่รัฐประกาศให้มี 2 ลักษณะคือ

กฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐอนุญาตให้เอกชนประกอบกิจการทาง เศรษฐกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมีลักษณะเป็นกฎหมายที่มุ่งควบคุมการดำเนินกิจการของเอกชน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับโรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับอาหารและยา กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และ ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายบางฉบับยังมีลักษณะเป็นกฎหมายให้อำนาจรัฐในการ

กำกับตรวจสอบการดำเนินกิจการของเอกชนได้ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า กฎหมายเกี่ยวกับโรงงานสำหรับโรงงานบางประเภท กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

กฎหมายเอกชน ซึ่งเป็นกฎหมายทางพาณิชย์ที่สนับสนุนการดำเนินกิจการหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชน เป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ในทางแพ่งและพาณิชย์ระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันเอง หรือกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 เป็นต้น กฎหมายเอกชนแต่เดิมนั้นเคารพต่อหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาเป็นอย่างมาก ต่อมาระยะหลังรัฐมีบทบาทเข้ามาแทรกแซงหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา โดยเห็นว่าการให้หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนามีผลบังคับให้อย่างเต็มที่นั้น ทำให้ผู้ที่มีอำนาจต่อรองต่ำกว่าถูกเอาเปรียบได้โดยง่าย

ดังนั้น ในระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา รัฐได้ตรากฎหมายออกมาหลายฉบับ ซึ่งมีผลเป็นการแทรกแซงหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาขึ้น และกฎหมายยังเปิดโอกาสให้รัฐเข้าแทรกแซงการแสดงเจตนาและเสรีภาพในการทำสัญญาของประชาชนในกฎหมายเอกชนในกรณีที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งกรณีต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้เรียกว่ามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค นักกฎหมายเอกชนจึงหามาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาโดยเริ่มจากการปรับใช้และการตีความบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่แล้วคือ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นหลักทั่วไป และต่อมาเมื่อได้พิจารณาเห็นถึงความไม่คล่องตัวในการปรับใช้หลักกฎหมายในประมวลกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากเป็นหลักกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ที่กว้าง ซึ่งศาลจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างมากในการตีความทั้งบทบัญญัติของกฎหมายและทั้งข้อสัญญา การที่จะรอหลักจากแนวคำพิพากษาของศาลซึ่งต้องใช้ทั้งเวลาและทั้งความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสภาพธุรกิจปัจจุบันจึงเกิดปัญหาของความไม่ชัดเจนและความไม่แน่นอนในการคุ้มครองคู่สัญญาที่เสียเปรียบ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีบทบัญญัติกฎหมายพิเศษเฉพาะเจาะจงขึ้นมาสำหรับเป็นมาตรการในการแก้ปัญหาต่างๆ และเป็นหลักกฎหมายพิเศษเสริมต่อกับหลักกฎหมายสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งยังเป็นการเกิดหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงใหม่ของลักษณะสัญญาทางธุรกิจในปัจจุบัน และเพื่อความเข้าใจจึงจะนำมากล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

3.1. สถาบันการเงินกับธุรกิจบัตรเครดิต

3.1.1 ความหมายสถาบันการเงิน ความหมายคำว่า “สถาบันการเงิน” ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 หมายถึง ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ รวมถึงสถาบันการเงินอื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดโดยคำแนะนำของธนาคารแห่ง-

ประเทศไทย ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งในมาตรา 4 พระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน กำหนดให้รัฐมนตรีฯ โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ ทั้งนี้ตามมาตรา 6 เมื่อรัฐมนตรี กำหนดอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 4 แล้ว มิให้นำมาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 4 อีก

ดังนั้นตามความหมายของพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 เป็นความหมายของสถาบันการเงินตามกฎหมายซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุม กำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ในการที่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม โดยรัฐมนตรีตามคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินตามกฎหมายเหล่านั้นอาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ในอัตราที่สูงกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ หรือสูงกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ ซึ่งปัจจุบันตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องการ กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลดโดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นเพดาน ลอยตัวขึ้นลงได้ตามสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่อัตราร้อยละ 18 ต่อปี ส่วนกรณีของ “สถาบันการเงินนอกระบบ” ย่อมไม่อยู่ในความหมายและหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินพ.ศ.2523 แต่เป็นองค์กรหรือสถาบันทางธุรกิจอื่นที่จัดตั้งขึ้นมาโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อทำธุรกิจให้กู้ยืมเงิน ธุรกิจบัตรเครดิต ธุรกิจบริการซื้อสินค้าเงินผ่อน โดยก่อตั้งขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ในลักษณะ 22 ห้างหุ้นส่วนและบริษัท โดยจดทะเบียนมีฐานะ เป็นนิติบุคคลในรูปของบริษัทเอกชนอาจจะใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละองค์กร และรวมถึง ที่ใช้ชื่อรูปแบบการบริการของห้างสรรพสินค้าต่างๆ ด้วย ดังนั้นธุรกิจหรือสถาบันการเงิน นอกระบบจึงไม่เข้าข้อยกเว้นห้ามคิดดอกเบี้ยได้เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปีด้วย

3.1.2 ประเภทธุรกิจของสถาบันการเงิน รูปแบบธุรกิจของสถาบันการเงิน แบ่งได้ เป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1) ธุรกิจเงินให้กู้ยืม หรือการปล่อยเงินกู้เป็นการให้สินเชื่อบุคคลอีกรูปแบบ หนึ่งที่อาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริษัท ลักษณะรูปแบบและวิธีการพิจารณา สินเชื่อเช่นเดียวกันกับธนาคารพาณิชย์ คือให้ลูกค้ายื่นแบบฟอร์มคำขอผู้พร้อมเอกสารประกอบการ พิจารณา แต่การกำหนดคุณสมบัติ รายได้ของลูกค้าจะอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ มีรายได้ประจำ 7,000-8,000 บาท ต่อเดือนก็สามารถกู้เงินได้แล้ว ขั้นตอนพิจารณาสินเชื่อง่ายและ รวดเร็วกว่าธนาคารพาณิชย์ เพียงระยะเวลา 1 วันก็สามารถเบิกเงินกู้ได้แล้ว ปัจจุบันเป็นที่นิยมของ ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำที่ขาดสภาพคล่องทางการเงิน

2) ธุรกิจซื้อสินค้าเงินผ่อน ซึ่งการสมัครมีคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ที่ไม่ยุ่งยาก เช่น กรณีบัตรอออน คิว การ์ด ของบริษัท อีออน ธนสินทรัพย์(ไทยแลนด์) จำกัด (มหาชน) บุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีงานทำประจำรายได้ขั้นต่ำ 5,000 บาทต่อเดือน ก็สามารถสมัครเป็นสมาชิกอีออนคิวการ์ดได้แล้ว โดยได้รับวงเงินสินเชื่อในการซื้อสินค้าเงินผ่อน สามารถซื้อสินค้าจากห้างร้านต่างๆ ที่มีข้อตกลงกับบริษัทโดยรับสินค้าไปก่อนแล้วผ่อนชำระให้กับบริษัทภายหลังตามเงื่อนไข ระยะเวลาที่ตกลงกัน สินค้าที่นิยมซื้อผ่อนกันก็เกือบทุกประเภท เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องเล่นกีฬา โทรศัพท์มือถือ แม้กระทั่งยางอะไหล่รถยนต์

3) ธุรกิจบัตรเครดิต ถือเป็นธุรกิจที่สามารถทำรายได้และสร้างผลกำไรให้กับผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก เพราะปัจจุบันนี้ผู้บริโภคนิยมหันมาใช้บริการบัตรเครดิตเพื่อใช้ชำระค่าสินค้า ค่าบริการต่างๆ แทนการชำระด้วยเงินสด เพื่อใช้บัตรเครดิตเบิกถอนเงินสดล่วงหน้า หรือเพื่อใช้เบิกถอนเงินสดในบัญชีธนาคารของตนเองในลักษณะบัตรเดบิต ทั้งนี้เพราะเห็นว่ามีความสะดวกและปลอดภัย ไม่ต้องพกเงินสดติดตัว และยังสร้างความสะดวกในกรณีที่ผู้บริโภคไม่มีเงินสดสามารถหมุนเงิน หรือนำสินค้ามาใช้ก่อนแล้วค่อยผ่อนทีหลัง

ในด้านของผู้ประกอบธุรกิจที่ให้บริการสินเชื่อบัตรเครดิตมีกันหลากหลาย ทั้งธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงิน และห้างสรรพสินค้า บริษัทเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ฉะนั้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและรายได้ของผู้ขอใช้บัตรเครดิตจึงแตกต่างกันไป โดยธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำกับหลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ขอใช้บริการบัตรเครดิต แต่ในขณะที่ห้างสรรพสินค้าหรือสถาบันการเงินที่อยู่นอกระบบการควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทยก็สามารถที่จะกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติ รายได้ หรืออายุของผู้ขอใช้บัตรได้เองซึ่งใช้หลักเกณฑ์ที่ต่ำกว่าและการพิจารณาอนุมัติก็จะง่ายและรวดเร็ว เช่น แค่เพียงมีเงินเดือน 7,000 บาท ก็สามารถเป็นสมาชิกบัตรเครดิตได้ แต่ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องมีเงินเดือนถึง 15,000 บาท ต่อปี และอายุตั้งแต่ 22 ปีขึ้นไป จึงจะทำบัตรเครดิต

3.2 ข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต

ข้อตกลงในการใช้บัตรเครดิต รูปแบบของข้อตกลงในการใช้บัตรเครดิต โดยพิจารณาถึงข้อตกลงและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบบัตรเครดิตว่ามีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วน of ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้า ผู้รับบัตร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงสถานะทางกฎหมายของสัญญาบัตรเครดิตต่อไป

3.2.1 รูปแบบของข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ว่า หากแบ่งแยกประเภทของบัตรเครดิตที่นิยมใช้กันอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ตามขอบเขตของการใช้บัตรแล้วสามารถแบ่งประเภทของบัตรเครดิตออกเป็น 2 ประเภท คือ บัตรเครดิตในประเทศ (Domestic Card) ซึ่งก็คือบัตรเครดิตที่ใช้ได้เฉพาะภายในประเทศเท่านั้น และบัตรเครดิตต่างประเทศ (International Card) คือบัตรเครดิตที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกประเทศทั่วโลกบัตรเครดิตทั้งสองประเภทดังกล่าวมีขั้นตอนในการที่จะเข้าเป็นสมาชิกบัตร ดังนี้

1) การยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตร การยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรนับเป็นขั้นตอนแรกที่มีความจำเป็นสำหรับการที่จะเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตทุกประเภท โดยผู้ออกบัตรจะจัดทำใบคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรของตนไว้ เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่สนใจและมีความประสงค์ที่จะสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตได้แสดงความประสงค์ที่จะสมัครเป็นสมาชิกบัตร โดยกรอกรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ลงในใบคำขอดังกล่าว เพื่อให้ผู้ออกบัตรได้พิจารณาการขอเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตของตน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรายละเอียดและข้อมูลที่สำคัญที่ผู้ออกบัตรต้องการทราบและกำหนดไว้ในใบคำขอ ได้แก่

1.1) ข้อมูลส่วนตัว อันได้แก่ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน รวมทั้งสถานภาพการสมรสของผู้สมัคร ซึ่งในกรณีนี้ผู้สมัครอาจต้องแนบเอกสารสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ให้กับผู้ออกบัตรเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย เว้นแต่กรณีที่ผู้ออกบัตรเป็นธนาคารพาณิชย์และผู้สมัครเป็นลูกค้ำที่มีบัญชีเงินฝากติดต่อกับธนาคารอยู่แล้ว ผู้ออกบัตรอาจไม่มีความต้องการเอกสารดังกล่าวทั้งนี้เพราะมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้สมัครอยู่แล้ว

1.2) อาชีพการงานและรายได้ อันได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน สถานที่ทำงาน ตลอดจนจำนวนเงินได้ประจำต่อเดือน ซึ่งถือเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อการพิจารณาของผู้ออกบัตรในการรับสมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตร นอกจากนี้ยังมีผลต่อวงเงินบัตรเครดิตที่ผู้ออกบัตรจะอนุมัติให้กับผู้สมัครในกรณีที่ผู้ออกบัตรได้ตกลงรับผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิต ซึ่งในกรณีนี้ผู้สมัครก็ต้องแนบหนังสือรับรองเงินได้จากสถานที่ทำงานเป็นหลักฐานประกอบ

1.3) ข้อมูลการติดต่อกับธนาคารหรือสถาบันการเงิน อันได้แก่การระบุประเภทของบัญชีเงินฝากที่ผู้สมัครมีอยู่กับธนาคารหรือสถาบันการเงิน ซึ่งผู้สมัครจะต้องแนบสำเนาสมุดคู่ฝากหรือใบแจ้งยอดบัญชี (Statement) ซึ่ง โดยปกติจะกำหนดให้ยื่นหลังไปประมาณ 6 เดือน

1.4 บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ ได้แก่ การระบุนรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของบัตรเครดิตที่ผู้สมัครใช้หรือเป็นสมาชิกบัตรอยู่ก่อนแล้ว เลขที่บัตร รวมทั้งวันที่ออกและวันหมดอายุของบัตร

2) การพิจารณาคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิต หลังจากที่ผู้สมัครได้ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตกับผู้ออกบัตรตามคำขอที่ผู้ออกบัตรกำหนดแล้วผู้ออกบัตรจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตกับตนหรือไม่ โดยพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือตลอดจนฐานะทางการเงินของผู้สมัครว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้สินว่ามีมากน้อยเพียงใด และหากผู้ออกบัตรได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้สมัครมีความน่าเชื่อถือมีฐานะทางการเงินดีและมีความสามารถในการชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตได้แล้วก็จะอนุมัติให้ผู้สมัครได้เข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตของตนและทำการออกบัตรเครดิตให้ต่อไป

3) การยินยอมผูกพันและปฏิบัติตามข้อกำหนดการใช้บัตรเครดิต ขั้นตอนนี้เป็น การที่ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตรที่ได้รับการยอมรับและอนุมัติจากผู้ออกบัตรให้เป็นผู้ถือบัตรเครดิต จะตกลงยินยอมในการผูกพันตนเองที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตที่ผู้ออกบัตรออกให้ดังกล่าว การยินยอมผูกพันของผู้ถือบัตรเครดิตในการที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตในบัตรเครดิตแต่ละชนิดนั้น มีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละชนิดของบัตร และตามแต่ละตัวแทนของผู้ออกบัตร กรณีบัตรเครดิตที่เป็นบัตรต่างประเทศ ซึ่งจะมีตัวแทนผู้ออกบัตรหลายราย ซึ่งสามารถจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (อรรถพร กระจายวงศ์, 2533, หน้า 36)

3.1) มีสัญญาบัตรเครดิตแยกต่างหากจากคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิต สำหรับบัตรเครดิตที่ใช้วิธีการนี้ ได้แก่ บัตรวิซ่า และบัตรมาสเตอร์ การ์ด ที่ออกโดยธนาคารกสิกรไทย กล่าวคือ สำหรับบัตรเครดิตชนิดนี้ ผู้ที่ประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกผู้ถือบัตรนอกจากจะต้องกรอกรายละเอียดในคำขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตรแล้วยังจะต้องลงนามในสัญญาการใช้บัตรอีกด้วย ซึ่งเมื่อผู้ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นผู้ถือบัตรแล้ว ก็ถือว่าผู้ถือบัตรได้ตกลงยินยอมผูกพันตนเองในการปฏิบัติตามสัญญาการใช้บัตรเครดิตตามที่ผู้ออกบัตรกำหนด

3.2) ไม่มีสัญญาการใช้บัตรเครดิตแยกต่างหากจากคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิต แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- มีข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตอยู่รวมกับคำขอสมัครเป็นสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิต ในกรณีนี้ในคำขอสมาชิกบัตรเครดิตตรงส่วนสุดท้ายของคำขอจะมีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่า ผู้ยื่นคำขอยินยอมผูกพันตนในการปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของผู้ออกบัตรเครดิต

และยินยอมผูกพันตนในการปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตที่ปรากฏอยู่ในใบคำขอสมัครสมาชิกบัตร ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่ด้านหลังของใบคำขอสมัครสมาชิกบัตรเครดิต ดังนั้น เมื่อผู้ที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตได้รับคำขอสมัครเป็นผู้ถือบัตรเครดิตแล้วทำการกรอกข้อมูลต่างๆ ลงในคำขอทางผู้ออกบัตรก็จะกำหนดให้ผู้ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกบัตร ลงลายมือชื่อในใบคำขอดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐานด้วย ซึ่งหากผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกบัตรได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นผู้ถือบัตรเครดิตแล้ว ในกรณีนี้ก็ไม่ต้องลงนามในเอกสารข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต ทั้งนี้เพราะถือว่าผู้ออกบัตรได้ยินยอมผูกพันตนในการปฏิบัติตามข้อตกลงแล้วโดยการลงลายมือชื่อในคำขอสมัครสมาชิกบัตรเครดิต บัตรเครดิตที่ใช้วิธีการในลักษณะนี้ ได้แก่ บัตรเครดิตธนาคารกสิกรไทย บัตรวิซ่า หรือ มาสเตอร์ การ์ด ที่ออกโดยธนาคารไทยพาณิชย์ บัตรเครดิตโพธิ์เงินโพธิ์ทองธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นต้น

- มีข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตอยู่แยกจากคำขอสมัครเป็นผู้ถือบัตรเครดิต กล่าวคือ เมื่อผู้ประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิต ได้รับคำขอสมัครเป็นผู้ถือบัตรเครดิตแล้วทำการกรอกข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นในคำขอตรงส่วนสุดท้ายของคำขอจะมีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่า ผู้ยื่นคำขอยินยอมผูกพันตนในการปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของผู้ออกบัตรเครดิต ซึ่งมีได้ปรากฏชัดเจนในคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิต และทางผู้ออกบัตรเครดิตจะกำหนดให้ผู้ประสงค์จะเข้าสมาชิกบัตรต้องลงลายมือชื่อลงในใบคำขอเพื่อเป็นหลักฐาน และหากทางผู้ออกบัตรได้พิจารณาอนุมัติให้ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกผู้ออกบัตรเครดิตแล้ว ก็จะดำเนินการจัดส่งบัตรเครดิตพร้อมด้วยรายละเอียด วิธีการใช้ ตลอดจนข้อกำหนดและระเบียบข้อบังคับต่างๆ ในการใช้บัตรเครดิตให้แก่ผู้ถือบัตรเครดิต โดยมีเงื่อนไขว่าหากผู้ที่ได้รับบัตรเครดิตได้ทำการลงลายมือชื่อของตนในด้านหลังของบัตรและนำบัตรเครดิตที่ออกให้ดังกล่าวไปใช้แล้ว ถือได้ว่าผู้ถือบัตรเครดิตได้ยืนยันและตกลงที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงตลอดจนเงื่อนไขของการใช้บัตรเครดิตตามที่ผู้ออกบัตรได้ลงนามไว้แล้วในคำขอสมัครเป็นผู้ถือบัตร แต่หากผู้ที่ได้รับบัตรเครดิตได้อ่านข้อตกลงตลอดจนเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิตแล้ว ไม่ตกลงยินยอมตามข้อตกลงดังกล่าว ก็ให้ทำลายบัตรเครดิตดังกล่าวโดยการตัดออกเป็นสองส่วนแล้วจัดส่งกลับคืนให้แก่ผู้ออกบัตรโดยเร็ว ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าคำขอสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตที่ผู้ขอได้ยื่นไว้ต่อผู้ออกบัตรเป็นอันยกเลิกไป บัตรเครดิตที่ใช้วิธีการในลักษณะนี้ ได้แก่ บัตรเครดิตธนาคารกรุงเทพ บัตรวิซ่า ที่ออกโดยธนาคารกรุงศรีอยุธยา บัตรเค-เนอรัล คลับ บัตรอเมริกัน เอ็กซ์เพรส

3.2.2 สาระสำคัญของข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต ในส่วนของข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตที่นิยมใช้กันอยู่ภายในประเทศไทยในปัจจุบันนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วมีความใกล้เคียงกัน จะมีความแตกต่างกันบ้างก็ในส่วนข้อยกเว้นเล็กน้อยเท่านั้น ข้อตกลงในการใช้บัตรเครดิตนี้

มีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามแต่ละชนิดของบัตรเครดิต เช่น เงินใจข้อสัญญาการใช้บัตรเครดิตธนาคารกรุงศรีอยุธยา สัญญาการใช้บัตรวีซ่า และ มาสเตอร์ การ์ด ธนาคารกสิกรไทย ข้อสัญญาการใช้บัตรเครดิตธนาคารกสิกรไทย สัญญาเงินใจและข้อกำหนดการใช้บัตรวีซ่า และ มาสเตอร์ การ์ด บัตรโพธิ์เงิน-โพธิ์ทองธนาคาร ไทยพาณิชย์ สัญญาการเป็นสมาชิกบัตรเครดิตอเมริกันเอ็กซ์เพรส (ไทย) จำกัด ข้อบังคับสมาชิกภาพ บัตร ไคเนอส์ส คลับ เป็นต้น แต่หากพิจารณาข้อกำหนดต่างๆ ในการใช้บัตรเครดิตดังกล่าวแล้วสามารถสรุปสาระสำคัญของข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตได้ ดังนี้

1) ข้อตกลงในเรื่องของตัวบัตรเครดิต ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต เงินใจ ข้อสัญญาการใช้บัตรเครดิตธนาคารกรุงศรีอยุธยา จะกำหนดในเรื่องของกรรมสิทธิ์ในตัวบัตร-เครดิตไว้ว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ออกบัตร ซึ่งผู้ออกบัตรมีสิทธิที่จะยกเลิก เรียกคืน หรือออกบัตรใหม่ได้ตามที่ผู้ออกบัตรเห็นสมควรและการออกบัตรดังกล่าวเป็นการออกให้แก่ผู้ถือบัตรเป็นการเฉพาะตัวเท่านั้นไม่สามารถโอนหรือมอบให้แก่บุคคลอื่นใช้แทนได้ ในส่วนของการต่ออายุบัตรนั้น ผู้ออกบัตรจะทำการต่ออายุบัตรให้ทันทีเมื่อครบกำหนด แต่หากผู้ถือบัตรไม่ประสงค์จะต่ออายุบัตรต่อไปต้องแจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือน พร้อมทั้งส่งบัตรเครดิตคืนไปยังผู้ออกบัตร การส่งบัตรเครดิตคืนทั้งในกรณีที่ประสงค์จะต่ออายุบัตรและกรณีที่ประสงค์จะใช้บัตรเครดิตต่อไป ผู้ถือบัตรจะต้องตัดบัตรเครดิตออกเป็นสองส่วนก่อนที่จะจัดส่งคืนไปยังผู้ออกบัตร

2) วัตถุประสงค์ในการใช้บัตรเครดิต ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตจะกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรไว้คล้ายคลึงกัน เงินใจข้อสัญญาการใช้บัตรเครดิตธนาคารกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือกำหนดให้ใช้บัตรในการซื้อสินค้าหรือบริการแทนการชำระด้วยเงินสด ณ ร้านและสถานบริการที่มีข้อตกลงเป็นร้านค้าสมาชิกรับบัตรของผู้ถือบัตร ซึ่งผู้ถือบัตรสามารถสังเกตโดยการแสดงบัตรต่อร้านค้าหรือสถานบริการในเวลาชำระราคาสินค้าหรือบริการ และผู้ถือบัตรต้องส่งมอบบัตรให้กับร้านค้าหรือสถานบริการ เพื่อทำการบันทึกรายการการใช้บัตรเครดิต และเมื่อผู้ถือบัตรตรวจสอบจำนวนค่าสินค้าหรือบริการว่าถูกต้องแล้วผู้ถือบัตรจะต้องลงลายมือชื่อในหลักฐานการซื้อขาย หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ใบบันทึกการขาย” และเมื่อมีการนำบัตรไปใช้จ่ายผู้ถือบัตรจะต้องขอสำเนาหลักฐานการซื้อขายส่วนที่เป็นของผู้ถือบัตรจากร้านค้าหรือสถานบริการที่ตนนำบัตรไปใช้จ่ายไว้ด้วย เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบการใช้บัตร นอกจากนี้ข้อกำหนดที่ให้ผู้ถือบัตรนำบัตรไปใช้ซื้อสินค้าหรือบริการได้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีข้อกำหนดให้ผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรเครดิต ในการถอนเงินสดจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติ (Automatic Teller Machine: ATM) ได้ด้วย โดยจะต้องใช้ประกอบกับรหัสประจำตัว (Personal Identification

Number: PIN) ที่ผู้ออกบัตรกำหนดให้ โดยในกรณีที่ผู้ออกบัตรเป็นธนาคารพาณิชย์ผู้ออกบัตรจะต้องนำบัตรไปใช้เบิกถอนเงินจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติของธนาคารผู้ออกบัตรแต่หากผู้ออกบัตรมิใช่ธนาคารพาณิชย์ผู้ออกบัตรจะต้องนำบัตรไปใช้เบิกถอนเงินจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติของธนาคารที่มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะจะเป็นธนาคารที่ผู้ออกบัตรมีบัญชีเงินฝากอยู่ หรือจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติที่ผู้ออกบัตรจัดเตรียมไว้ให้บริการแก่ผู้ออกบัตรของตน ในส่วนของการนำบัตรเครดิตไปใช้กับเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัตินี้ จะมีข้อกำหนดให้ผู้ออกบัตรยอมรับผิดชอบรายการค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายบัตรเครดิตผ่านเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นรายการที่เกิดจากตัวผู้ออกบัตรเองหรือเกิดจากบุคคลอื่นและไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำโดยสุจริตหรือไม่ก็ตาม และสำหรับการนำบัตรเครดิตชนิดไปใช้ในต่างประเทศ จะต้องแจ้งให้ผู้ออกบัตรเครดิตทราบล่วงหน้า เพื่อทำการขออนุญาตต่อธนาคารแห่งประเทศไทยตามข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย

3) การชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิต ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตจะมีการกำหนดถึงการชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรไว้ว่า เมื่อร้านค้าหรือสถานบริการผู้รับบัตรได้จัดส่งหลักฐานการซื้อขามาเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ออกบัตรยินยอมให้ผู้ออกบัตรชำระเงินแทนได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้ออกบัตร และผู้ออกบัตรจะชำระคืนเต็มจำนวนให้แก่ผู้ออกบัตรถึงแม้ว่าจะปรากฏความชำรุดบกพร่องกับสินค้าที่ซื้อมา โดยผู้ออกบัตรเครดิตยอมสละข้อต่อสู้ในเรื่องดังกล่าวและให้ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้ออกบัตรเอง นอกจากนี้เมื่อผู้ออกบัตรเครดิตได้แจ้งจำนวนหนี้จากการใช้บัตรเครดิตให้ผู้ออกบัตรเครดิตทราบแล้ว หากผู้ออกบัตรเครดิตไม่ทักท้วงภายใน 7 วัน หรืออาจกำหนดระยะเวลาไว้แตกต่างกันออกไปบ้าง ให้ถือว่าผู้ออกบัตรเครดิตยอมที่จะชำระครบถ้วนตามจำนวนที่ได้รับแจ้ง หากผู้ออกบัตรไม่ชำระหนี้ให้ครบถ้วนตามจำนวนและภายในเวลาที่กำหนดให้ถือว่าผู้ออกบัตรขอผ่อนชำระ และยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราตามที่ผู้ออกบัตรกำหนดหรือในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดในยอดค้างชำระ พร้อมทั้งค่าธรรมเนียมการชำระล่าช้า ตามอัตราที่ผู้ออกบัตรกำหนดในกรณีที่มีหนี้ที่เกิดจากการนำบัตรไปใช้ในต่างประเทศ ผู้ออกบัตรจะแปลงเป็นเงินบาทโดยคำนวณตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ผู้ออกบัตรได้รับใบแจ้งเรียกเก็บเงินจากผู้รับบัตรในต่างประเทศ ซึ่งผู้ออกบัตรเครดิตยอมที่จะชำระตามจำนวนที่ได้รับแจ้งเช่นกัน

4) การหักเงินจากบัญชีของผู้ออกบัตรเครดิตเพื่อชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรในกรณีที่ผู้ออกบัตรเครดิตเป็นธนาคารพาณิชย์ ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตจะกำหนดให้ผู้ออกบัตรเครดิตยินยอมให้ผู้ออกบัตรหักชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ออกบัตร จากบัญชีเงินฝากของผู้ออกบัตรซึ่งอาจเป็นบัญชีกระแสรายวันหรือบัญชีออมทรัพย์แทนการชำระด้วยเงินสด

โดยกำหนดไว้ว่าบัญชีที่กำหนดให้ผู้ถือบัตรทำการหักชำระหนี้ไม่ว่าจะเป็นบัญชีประเภทใดก็ตาม ผู้ถือบัตรยินยอมให้บัญชีดังกล่าวเป็นบัญชีเดินสะพัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่าสืบแต่นั้น ไป หรือในชั่วเวลากำหนดอันใดอันหนึ่ง ให้ตัดทอนบัญชีนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนอันเกิดขึ้นแต่การกิจการในระหว่างเขาทั้งสองนั้นหักกลบลบกัน และคงชำระแต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือ โดยคุณภาค” และยินยอมให้ผู้ถือบัตรหักชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้ทันทีตามวิธีการและระเบียบการเบิกเงินเกินบัญชีของธนาคารพาณิชย์เกี่ยวกับบัญชีเดินสะพัด โดยมีต้องแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบหรือขอความยินยอมแต่อย่างใด และในกรณีที่มีผลจากการหักชำระหนี้จากบัญชีกระแสรายวันหรือบัญชีออมทรัพย์ของผู้ถือบัตรมียอดเป็นลูกหนี้แล้ว ผู้ถือบัตรยอมให้ถือว่าเป็นการเบิกเงินบัญชี และยินยอมให้ผู้ถือบัตรคิดดอกเบี้ยทบต้นในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต ธนาคารกสิกรไทย และผู้ถือบัตรยอมรับว่าบันทึกหรือหลักฐานเอกสารที่ผู้ถือบัตรได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการหักบัญชีของผู้ถือบัตรอื่นเนื่องจากการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว เป็นคำสั่งของผู้ถือบัตรและสามารถใช้เป็นเอกสารแทนเช็คในการสั่งจ่ายเงินออกจากบัญชีกระแสรายวันหรือแทนใบถอนเงินออกจากบัญชีออมทรัพย์ และสำหรับในกรณีที่ผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตกับเครื่อง โอนเงินอัตโนมัติที่ขาย (Electronic Fund Transfer at Point of Sale) แล้วให้ถือว่าการโอนเงินตามกรรมวิธีของเครื่องและการหักเงินจากบัญชีของผู้ถือบัตรในกรณีดังกล่าว เป็นการหักบัญชีที่ถูกต้องมีผลผูกพันผู้ถือบัตร โดยไม่ต้องให้ความยินยอมหรือทำเอกสารอื่นใดอีก ในกรณีที่มิข้อตกลงให้หักเงินในบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตรชำระหนี้บัตรเครดิตแม้ในข้อตกลงการใช้บัตรจะได้มีระบุไว้ให้ถือว่าผู้ถือบัตรยินยอมด้วยแล้วโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมหรือทำเอกสารอื่นใดอีกก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่แล้วธนาคารผู้ถือบัตรก็จะให้ผู้ถือบัตรทำหนังสือยินยอมไว้ให้อีกส่วนหนึ่ง แต่ในปัจจุบันเนื่องจากธุรกิจบัตรเครดิตได้มีการขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและมีการแข่งขันทางธุรกิจสูง ผู้ถือบัตรต่างก็มีความประสงค์ที่จะให้มีผู้เข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตกับตนมากขึ้น ดังนั้นในส่วนของผู้ถือบัตรที่เป็นธนาคารพาณิชย์ จึงมิได้จำกัดที่จะออกบัตรเครดิตให้เฉพาะแต่บุคคลที่เป็นลูกค้าและมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารเท่านั้น แต่จะมีการออกบัตรเครดิตให้กับบุคคลที่ไม่ใช่ลูกค้าและมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารด้วย ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดดังกล่าวจะทำให้ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในกลุ่มลูกค้าของธนาคาร ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถแข่งขันทางธุรกิจกับผู้ถือบัตรรายอื่นได้ ดังนั้น ในการชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรของสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตที่ไม่ใช่ลูกค้าและไม่มีการหักบัญชีเงินฝากกับธนาคารก็จะใช้วิธีชำระด้วยเงินสด หรือ โดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่การหักบัญชีเงินฝากกับธนาคารผู้ถือบัตร ข้อตกลงในการชำระเงินดังกล่าวข้างต้นจึงไม่

นำมาใช้กับผู้ถือบัตรในกรณีนี้ แต่เนื่องจากข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรได้มีการจัดทำไว้แล้วล่วงหน้าเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้กับผู้ที่เป็นสมาชิกผู้ถือบัตรกับตนทั้งหมด ดังนั้นข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตระหว่างผู้ถือบัตรกับผู้ถือบัตรที่ไม่ใช่ลูกค้าและไม่มีบัญชีเงินฝากกับธนาคารก็จะมีข้อกำหนดดังกล่าวอยู่ด้วย ในกรณีที่ผู้ถือบัตรเป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจบัตรเครดิตมิใช่ธนาคารพาณิชย์จะกำหนดเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรไว้ทั้งโดยวิธีการหักบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตรตามบัญชีที่ผู้ถือบัตรระบุและทำความตกลงไว้ หรือจะจ่ายชำระด้วยเงินสด เช็ค ธนาณัติ หรือตราพืชนาคาร ให้แก่ผู้ถือบัตรโดยตรงก็ได้

5) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่าธรรมเนียมและค่าบริการการใช้บัตรเครดิต
ข้อตกลงในการใช้บัตรมักจะมีข้อกำหนดที่ให้สิทธิ ผู้ถือบัตรในการสงวนสิทธิที่จะปรับเปลี่ยนเงื่อนไขข้อตกลงต่างๆ ในการใช้บัตรรวมทั้งอัตราค่าธรรมเนียม ค่าบริการตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ผู้ถือบัตรจะต้องชำระให้แก่ผู้ถือบัตรตามที่ระบุไว้ในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต โดยให้สิทธิผู้ถือบัตรสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเวลาและในเงื่อนไขที่ผู้ถือบัตรเห็นสมควร และเมื่อผู้ถือบัตรได้แจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบแล้วให้ถือว่าเป็นการผูกพันผู้ถือบัตรที่ต้องปฏิบัติตาม

3.2.3 ข้อตกลงในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากข้อกำหนดที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรในการชำระหนี้ที่เกิดจากการนำบัตรเครดิตไปใช้จ่ายแล้วยังมีการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรในกรณีอื่นๆ ไว้ด้วยซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) กรณีที่บัตรสูญหายหรือถูกขโมยไปใช้ โดยทั่วไปแล้วในข้อตกลงการใช้บัตรของบัตรเครดิตต่างๆ จะมีข้อกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ถือบัตรที่จะต้องเก็บรักษาบัตรเครดิตและรหัสประจำตัวสำหรับใช้ในการถอนเงินสดจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติเอาไว้อย่างดีในที่ปลอดภัย ถ้าผู้ถือบัตรพบว่าบัตรเครดิตของตนสูญหายหรือถูกขโมยไปหรือสงสัยว่าจะมีบุคคลอื่นนำไปใช้แล้วผู้ถือบัตรจะต้องรีบแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบโดยเร็วที่สุด เพื่อผู้ถือบัตรจะได้ดำเนินการแจ้งยกเลิกบัตรพร้อมทั้งรหัสประจำตัวผู้ถือบัตรตามวิธีปฏิบัติของผู้ถือบัตร แต่ทั้งนี้ผู้ถือบัตรก็ยังคงต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดจากการที่มีผู้นำบัตรไปใช้ก่อนที่ผู้ถือบัตรจะได้รับแจ้งว่าบัตรเครดิตสูญหายหรือถูกขโมย แต่ผู้ถือบัตรบางรายอาจกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดจากการที่มีผู้นำบัตรไปใช้จนกว่าผู้ถือบัตรจะได้ยกเลิกบัตรและแจ้งเรื่องไปที่บัตรสูญหายหรือถูกขโมยไปให้ผู้รับบัตรทราบทั่วกันก่อน ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิตธนาคารกสิกรไทย และสัญญาการใช้บัตรเครดิตธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ส่วนในเรื่องของจำนวนหนี้หรือความเสียหายที่ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในกรณีที่บัตรสูญหายหรือถูกขโมยหรือมีบุคคลอื่นนำไปใช้นั้น อาจมีการกำหนดไว้แตกต่างกันเป็น 2 กรณี คือ

1.1) กำหนดให้ผู้ถือบัตรรับผิดชอบตามความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน กล่าวคือ การกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการนำบัตรที่สูญหายหรือถูกขโมยไปใช้

1.2) กำหนดให้ผู้ถือบัตรรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือเป็นการกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่ผู้ออกบัตรกำหนดไว้

ในเรื่องของข้อตกลงเรื่องความรับผิดชอบบัตรสูญหายหรือถูกขโมยนั้น มีข้อนำพิจารณาอยู่ว่า ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นการผลักระให้ผู้ถือบัตร และเป็นการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ออกบัตร กรณีจึงมีปัญหาว่่าข้อตกลงดังกล่าวขัดต่อหลักแห่งการยกเว้นความรับผิดชอบของคู่สัญญา ตามบทบัญญัติ มาตรา 373 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ มาตรา 373 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ความตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ผู้หนึ่งต้องรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ” โดยปกติแล้วคู่สัญญาจะตกลงจำกัดความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายไว้เพียงใดก็ได้ แต่การที่จะตกลงกันให้ยกเว้นไม่ให้ต้องรับผิดชอบในถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ข้อตกลงดังกล่าวย่อมขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีและตกเป็นโมฆะตามบทบัญญัติของมาตรา 373 ตามบทบัญญัติมาตรา 373 ดังกล่าว จะต้องเป็นกรณีของข้อตกลงที่ยกเว้นมิให้ผู้หนึ่งต้องรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุล หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเท่านั้น หากข้อยกเว้นดังกล่าวมิใช่การยกเว้นความรับผิดชอบในกรณีถ่วงดุลของลูกหนี้แล้วข้อตกลงดังกล่าวก็มีผลบังคับกันได้ไม่ตกเป็นโมฆะ หรือในกรณีของความประมาทก็ต้องเป็นความประมาทที่ร้ายแรง หากเป็นการประมาทธรรมดาแล้วก็ไม่ทำให้ข้อตกลงเป็นโมฆะเช่นกัน อย่างไรก็ตามจะเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เหมือนเช่นประมาทโดยทั่วไป แต่ก็มีนัยกฎหมายบางท่านที่ได้ให้ความหมายไว้ เช่น ท่านอาจารย์จิตติ ดิงศรัทธี ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง ความประมาทเลินเล่อโดยที่ไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย ทั้งๆ ที่เห็นอันตรายอยู่ชัดๆ ก็ยังไม่ใช้ความระมัดระวังให้พ้นอันตรายที่เห็นอยู่นั้น โดยถ้าหากจะใช้ความระมัดระวังแต่เพียงเล็กน้อยอันตรายนั้นจะไม่เกิดขึ้น (จิตติ ดิงศรัทธี, 2523, หน้า 62-63)

เมื่อพิจารณาจากข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต ที่กำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในหนี้หรือความเสียหายในกรณีที่บัตรสูญหายหรือถูกขโมยจะเห็นได้ว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นเพียงการจำกัดความรับผิดชอบของผู้ออกบัตรให้น้อยลงเท่านั้น กล่าวคือจากข้อตกลงผู้ออกบัตรยังคงต้องมีส่วนในความรับผิดชอบในจำนวนหนี้หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตในกรณีดังกล่าวอยู่ เพียงแต่จำกัดเฉพาะในส่วนของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังจากผู้ออก-

บัตรได้แจ้งยกเลิกบัตรให้ร้านค้าทราบทั่วกัน หรือได้ทำการยกเลิกรหัสประจำตัวผู้ถือบัตรแล้ว การจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรในกรณีดังกล่าว จึงยังไม่ถึงขนาดเป็นการตกลงเพื่อยกเว้นมิให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในกรณีกลล่อนหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อันจะทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวขัดต่อบทบัญญัติของมาตรา 373 และตกเป็นโมฆะแต่อย่างใด ข้อตกลงดังกล่าวจึงใช้บังคับได้ แต่หากเป็นกรณีที่ผู้ถือบัตรเพิกเฉย หรือล่าช้า ในการดำเนินการแจ้งยกเลิกบัตรไปยังร้านค้าหรือยกเลิกรหัสประจำตัวผู้ถือบัตร ทำให้มีผู้นำบัตรไปใช้จ่ายในกรณีนี้ย่อมต้องถือว่าผู้ถือบัตรประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งมีผลทำให้ข้อตกลงดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามบทบัญญัติของมาตรา 373 อันเป็นการทำให้ผู้ถือบัตรหลุดพ้นจากความผิดในหนี้หรือความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ข้อตกลงดังกล่าวจะไม่ขัดต่อบทบัญญัติของมาตรา 373 และมีผลบังคับได้ก็ตาม แต่เนื่องจากปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ออกมาบังคับใช้ โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2541 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลที่จะเข้าไปตรวจสอบและปรับแก้ข้อตกลงในสัญญาสำเร็จรูปที่ไม่เป็นธรรม และหากเห็นว่าข้อสัญญานั้นไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาแล้วศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจพิจารณาและมีคำสั่งให้ข้อสัญญานั้นบังคับใช้ได้เท่าที่เป็นธรรมและสมควร ดังนั้นเมื่อสัญญาบัตรเครดิตระหว่างผู้ถือบัตรกับผู้ถือบัตรถือเป็นสัญญาสำเร็จรูปแล้ว กรณีก็ต้องอยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลบังคับได้แค่ไหนเพียงไร คงต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมประกอบด้วย ซึ่งในส่วนนี้จะกล่าวถึงต่อไป

2) การไม่ชำระหนี้ตามกำหนด โดยทั่วไปแล้วข้อตกลงในการใช้บัตรเครดิต จะกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องชำระหนี้อันเกิดจากการใช้บัตรเครดิตให้แก่ผู้ถือบัตรตามที่ผู้ถือบัตรแจ้งเรียกเก็บ และหากผู้ถือบัตรไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ล่าช้า หรือชำระไม่ครบตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ผู้ถือบัตรแจ้งให้ชำระ ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบชำระเบี้ยปรับหรือค่าธรรมเนียมในการผิดนัดชำระหนี้ ซึ่งโดยทั่วไปก็จะอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกันในบัตรเครดิตแต่ละประเภท คือในอัตรา 3.5-10 เปอร์เซ็นต์ ต่อเดือนจากยอดหนี้ค้างชำระหรือจำนวน 350 บาท ต่อเดือน แล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่ากัน นอกจากนี้แล้วผู้ถือบัตรยังจะต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ยของจำนวนเงินที่ค้างชำระให้แก่ผู้ถือบัตรในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด หรือตามอัตราที่ผู้ถือบัตรกำหนดไว้ นับแต่วันที่มีการนำบัตรไปใช้จ่ายจนกว่าผู้ถือบัตรจะได้รับชำระครบถ้วน ตัวอย่างเช่นตามสัญญาการใช้บัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยาได้กำหนดให้ผู้ถือบัตรที่ไม่ชำระหนี้เกินตามจำนวนและเงื่อนไขที่ธนาคารกำหนด ต้องรับผิดชอบชำระค่าธรรมเนียมชำระหนี้ล่าช้าจำนวน 100 บาท ต่อทุกๆ จำนวน 1,000 บาท ของยอดหนี้ที่ค้างชำระ (เศษหรือจำนวนที่ต่ำกว่า 1,000 บาทให้ถือเป็น

1,000 บาท) นอกจากนี้ผู้ถือบัตรยังต้องชำระดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดจากยอดเงินที่ค้างชำระจนกว่าจะได้ชำระครบถ้วน

ข้อตกลงในเรื่องอื่นๆ ข้อตกลงในเรื่องการใช้บัตรเครดิตส่วนใหญ่มักจะ กำหนดข้อความเกี่ยวกับการที่ผู้ออกบัตรเครดิตขอสงวนไว้ซึ่งสิทธิในการที่จะทำการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมเงื่อนไขของข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตตามที่ระบุไว้ในข้อตกลงการใช้ บัตรเครดิตได้ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม และเมื่อผู้ออกบัตรเครดิตแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบถึง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการผูกพันผู้ถือบัตรเครดิตที่ต้องปฏิบัติตาม